

A taliándörögdi Szent András templom középkori temetkezéseinek embertani vizsgálata

ÉRY KINGA

1975 és 1976 nyarán KRALOVÁNSZKY A. ásatást végzett a Veszprém megyei Taliándörögden romokban álló Anjou-kori templom területén. A munka során, amelyben e tanulmány szerzője is részt vett, teljes feltárássra került az egykori szentély, a sekrestye és a hajó. Nem került feltárássra a templom falain kívüli egykori templomkert, eltekintve a falak külső oldala mentén nyitott néhány szelvénytől, amelyek célja az alapozási mélység és a falszerkezet tisztázása volt, továbbá attól az 1977-ben ástott néhány kutatóárokától, amelyekkel az egykori körítőfal helyét kívántuk meghatározni.

A feltárások során a templom hajójából napvilágra kerültek egy korábbi, kis méretű Árpád-kori templom alapfalai is.

A két templom egykori temetkezései közül 130 egyén csontmaradványát tudtuk begyűjteni. Ebből 100 csontváz eredeti eltemetési helyéről, 30 koponya pedig másodlagos helyről, vázrészzeitől megfosztva, szórványleletként került napvilágra. A leletek közül 94 vázat és 28 szórványkoponyát az Anjou-kori templom falain belül, 6 vázat és 2 szórványkoponyát pedig közvetlenül a templom falain kívül találtunk.

A két templom feltárási eredményeiből nyilvánvalóvá vált, hogy az előkerült sírokat két csoportra kell osztanunk:

- a) a korábbi templomhoz tartozó, annak falain kívül eltemetett halottakra,
- b) a későbbi templomhoz tartozó, annak falain belül eltemetett halottakra.

Mielőtt e két csoport leletanyagának vizsgálatára térnénk, szükségesnek látszik a két templomra vonatkozó, és az embertani értékelés szempontjából szükséges történeti adatokat ADÁM (1882) és ZSIRAY (1972) tanulmányai, továbbá az ásatás eredményei alapján röviden ismertetni (ÉRY–KRALOVÁNSZKY 1976, 1977).

Dörög első okleveles említése 1249-ből való, a feltárások eredményei nyomán azonban bizonyos, hogy a település már 100 évvel korábban is létezett. A patkó alakú szentéllyel és nyugati karzattal (?) rendelkező egyhajós kis templom pontos építési idejét nem ismerjük. Egykori temetőjének feltárt sírjaiból a XI. századra utaló leletanyag nem került napvilágra. Az egyik halott szájában talált II. GÉZA (1141–1162) denár tanúsága szerint a templom a XII. század közepén már állott. Egy 1347-es oklevélből megtudjuk, hogy e Szent András apostol tiszteletére szentelt Árpád-kori templom építetője a DÖRÖGDI család volt.

A mai Taliándörög területét tehát már az Árpád-korban a DÖRÖGDIEK birtokolták. Az 1347-es oklevél szerint a család felső- és alsódörögdi ágra oszlott. Az egykori Alsódörög a mai Taliándörög Árpád-kori eredetű, s a Boldogságos Szűz tiszteletére szentelt r. k. temploma körül feküdt, az egykori Felsődörög pedig a most feltárt templomok körül. A két település közti távolság mintegy 2 km lehetett.

Felsődörög kicsiny Árpád-kori templomát az 1330-as évek táján bonthatták le, miután a falai köré telepítendő nagyobb templom építési munkálatai azt szükségessé tették.

Az új és nagyobb Anjou-kori templom, amelyet ugyancsak Szent András tiszteletére szenteltek, okleveles adat szerint 1339-ben már állott. Kegyurai a DÖRÖGDIEK felsódörögdi ága volt, építtetője a család hírneves tagja, DÖRÖGDI MIKLÓS egri püspök. A hivatkozott 1347-es oklevélből azonban tudjuk, hogy az új templom nemcsak a felsódörögdi, hanem az alsódörögdi nemesek és jobbágyok plébániatemplomául is szolgált.

Az Anjou-kori Szent András templomban a nemesek helyét az istentiszteleten szigorú rend szabta meg. Az 1347-es oklevél szerint a felsódörögdi nemesek a Szent András főoltár és a Boldogságos Szűz mellékoltára előtt, vagyis a templom középső és északi részén, az alsódörögdi nemesek a Szent Domonkos mellékoltár előtt, vagyis a templom déli részén állhattak. Hogy halottaikat is e rendet követve temették el, arra két bizonyítékunk van. Ugyanezen oklevél, – mintegy az alsódörögdi nemességnek tett kedvezményként – engedélyezi, hogy halottaikat a templom déli szegletében (vagyis a hajó déli részén) temethessék el. Ugyanakkor az ásatások során a hajó északi részén, a Szűz Mária oltár előtt napvilágra került a felsódörögdi ághoz tartozó DÖRÖGDI PÁL és felesége 1360-ban készült feliratos sírköve, s alatta sírja.¹

Felsődörög pusztulása a XVI. század közepére tehető, miután a török felperzselt a települést. A károsodás mértékére utal, hogy a falu ezen a helyen többé nem épült újjá.

Az ásatás tanúsága szerint a leégett, romokban álló templom fosztogatók martaléka lett. Mindenekelőtt kincskeresők dúlták fel. Több mint 300 m²-nyi felületén érintetlen padlószintet alig 6–8 m²-en találtunk, többnyire a főfalak mentén. A fosztogatók áldozatául esett többek között a templom fő-tengelyétől kissé délre, a hajó közepén eltemetett és felirat nélküli fedkövel borított sír férfiteeme (8. sír). Még ennél is kegyetlenebbül dúlták fel DÖRÖGDI PÁL koporsóját, akinek csupán hiányos, összetört koponyáját és néhány vázcsontját találtuk meg (67. sír). A feltehetően díszes halotti öltözkékének mindössze két darabját hagyták a sírban: az ezüstözött bronz sarkantyúkat. A DÖRÖGDI PÁLLAL azonos sírgödörbe, de külön koporsóba eltemetett és kissé mélyebben fekvő feleség tetemét (68. sír) ilyen mértékű pusztítás nem érte, a bolygatás következtében azonban csontjai teljesen elkorhadtak, halotti öltözkékének pompájáról csupán a koponya és mellkas táján nyomokban fennmaradt, aranyszállal átszőtt textilmaradvány tanúskodik.

A sírok szétdúlását azonban nemcsak a kincssásók okozták. A templom kőanyagát fokról fokra elbontották, és az újjáépülő Alsódörög házaiba falazták be. A legnagyobb, és mondhatni végleges pusztulás azonban a múlt század hetvenes éveit körül érte a templomot, amikor kőanyagáért a levegőbe röpítették a nyugati oldalon álló két hatalmas tornyot. ADÁM IVÁN 1882-es híradása idején az egykori épületnek csupán a szentély- és sekrestyefalai álltak, a templom többi részét föld borította.

Az ismertett történeti adatok fényében joggal hihetjük, hogy a két templom halottai különböző társadalmi réteghez tartoztak. Az Árpád-kori templom sírjaiban zömmel e vidék törzsközségi lakosságát jelentő, felsődörögdi jobbágyságok feküdtek, az Anjou-kori templom halottai viszont elsősorban a DÖRÖGDI nemesi család tagjai lehettek.

E társadalmi kettősség miatt célszerűnek látszott külön tanulmányozni a XII–XIII. századi, vagyis az Árpád-kori templomhoz tartozó, és a XIV–XVI. századi, vagyis az Anjou-kori templomhoz tartozó csontvázleteket. A szétválasztás a régészeti adatok alapján 68,5 százalékban biztosan elvégezhető volt, a fennmaradt esetekben pedig az előzően elkülönített két csoport főként embertani jellegzetességei (a csontok színe, állaga) nyújtottak segítséget hovatartozásuk megállapításához.

A 130 egyén időrendi, nemi és életkori adatait az 1. és 2. táblázatban foglaltuk össze.²

Demográfiai jellemzők

1. Az egykori Felsődörögdi Árpád-kori templomán belül temetkezés nem folyt. A falakon kívüli temetőből mindössze 72 egyén hiányos, töredékes csontváza maradt ránk, zömmel a szentélytől keletre eső területéről. Abból a tényből, hogy keleti irányban a falaktól 20 méter távolságra is találtunk sírokat, gyanítható az egykori temető jelentős kiterjedése. Becslésünk szerint a 72 egyén legfeljebb 15–20 százaléka lehet az eltemetetteknek, az Árpád-kori temető sírjainak összlétszáma tehát meghaladhatta a négyszázat.

A XII–XIII. századi népesség demográfiai jellemzőit a 3. táblázaton mutatjuk be. A minta töredékjellegét a ferde értékek egész sora jelzi.

A gyermek–felnőtt arány a várható 40–60 százalék helyett 27–76 százalék. Összevetve ezt az adatot ACSÁDI–NEMESKÉRI (1970) modellként szolgáló, rekonstruált Árpád-kori halandósági táblájának értékeivel, mindenekelőtt is a csecsemő- és kisgyermek korú halottak valószínűtlenül alacsony számára kell felfigyelnünk (5. táblázat). A 0–4 évesek korcsoportjában a várható 30–31 százalékos halálozási gyakoriság a 9 százalékot sem éri el, ezzel szemben a 10–14 évesek szokásos halálozási minimuma helyett mintánkban gyermekkori csúcserősséget találunk. A ferde eloszlás még a 15–19 éves felnőttek korcsoportjára is jellemző. A fentiekből következően a 0, 5, 10 és 15 évesek számított várható élettartamát nem tekinthetjük valós értékeknek.

Jobban felel a normál eloszlást a 20 évnél idősebb felnőttek halálozási gyakorisága. A legkevesebb halott, a modellhez hasonlóan, a 20–24 évesek között adódik, a halálozási maximum a szokásos 50–54 évesek csúcserőssége helyett azonban igen korán, a 30–34 évesek korcsoportjában, és ezen belül főként a nők körében jelentkezik. A felnőttkori halálozások nemi különbségei olyan nagymértékűek, hogy a minta ferdesége ellenére fel kell tételeznünk a jelenség mögött némi valóságmagot.

A férfiak várható élettartama 15–34 év között átlagosan 2,4 évvel kedvezőbb a nőkéénél. A fordulat 35 év után következik, amikor is 59 éves korig a nők élet-

reménye átlagosan 0,8 évvel kedvezőbb, 60 év felett azonban ismét a férfiak javára változik a helyzet.

2. Az Anjou-kori templom halottai közül 58 egyén csontmaradványát ismerjük. A XIV–XVI. századi sírok a sekrestyéből és a hajónak a diadalívtól a nyugati karzatig terjedő területéről kerültek elő. A szentélyben nem temettek halottakat, a karzat alatti részt illetően, a bolygatások miatt bizonytalanságban vagyunk.³ Figyelembe véve a későbbi pusztítások mértékét is, becslésünk szerint a templom falain belüli sírok mintegy 70 százaléka maradt ránk, az ide eltemetettek összlétszáma így mintegy 80 fő lehetett. A feltárt XIV–XVI. századi népességnek az egészhez viszonyított részaránya tehát kedvezőbb, mint a XII–XIII. századi sorozat esetében, következésképpen demográfiai jellemzőik is jobban megközelítik az egykori valóságot.

A 4. táblázat adatai szerint a gyermek–felnőtt arány 43–57 százalék, azaz normál eloszlású, a születéskor várható 27,3 éves élettartam ezért közelebb áll az Árpád-kori modell szerinti 28,7 évhez, mint az előző csoport 35,4 éve. Mindazonáltal korcsoporti bontásban jelentős aránytalanság figyelhető meg, beleértve még a 15–19 éveseket is.

Megegyezik a várható gyakorisággal XIV–XVI. századi mintánk abban a vonatkozásban is, hogy a felnőttek halálozási maximuma 50–54 év között mutatkozik.

A XII–XIII. századi és a XIV–XVI. századi sorozat egyetlen közös vonása a várható élettartamértékek nemi különbségeinek korcsoporti változása. 15–34 év között a férfiak várható élettartama átlagosan 2,7 évvel magasabb a nőkéénél, 35–39 év között a nők életreménye 1,7 évvel haladja meg a férfiakét, 60 éven túl pedig ismét a férfiak halandósága kedvezőbb.

Formai sajátosságok

A két sorozat koponya- és vázcsontmérleteinek paramétereit a 6–10. táblázaton, leíró jellegeit, anatómiai variációit és taxonómiai megoszlását a 11–13. táblázaton összesítettük.⁴

1. A XII–XIII. századi népességet formai szempontból röviden a következők jellemzik.

Agykoponyájuk hosszú, középszéles, közép magas (meso-dolichokran, chamae-orthokran, metriokran). Homlokuk középszéles–széles (metrio-euryometop), mérsékeltlen vagy erősen hátrahajló. Nyakcsigolyák ívelt (curvoccipital). Arcuk középszéles, alacsony vagy közép magas (euryen-mesen), a fossa canina mély, alveolaris prognathia és torus palatinus az esetek felében figyelhető meg. Szemüregük középszéles, alacsony (chamaekonch), többnyire szegletes vagy szub-rectanguláris. Orruk középszéles, közép magas (mesorrhin), profilja egyenes vagy konvex. Állkapcsuk középszéles, testmagasságuk közepes.

A csoport típusösszetételében túlsúlyos a hosszú fejű nordo-mediterranoidok részaránya (61,8%), közepes a cromagnoidok jelenléte (33,4%) és egészen alárendelt a rövid fejű pamiroid-alpinoid elemek gyakorisága (4,8%). (I. és II. tábla)

2. A XIV–XVI. századi népesség agykoponyája jóval rövidebb, továbbá valamivel szélesebb és magasabb, mint az előző csoporté (brachykran, hypsikran, metrikran). Homlokuk széles (metriometop), egyenes vagy gyengén hátrahajló. Nyakcsigolyák többnyire lapult (planoccipital). Arcuk középszéles–széles, alacsony (euryen), a fossa canina középmező, alveolaris prognathia és torus palatinus előfordulása az előző csoporténál ritkább. A szemüreg a korábbi csoporténál szélesebb, magasabb (meso–chamaekonch) és többnyire kerek. Orruk középszéles–széles, közép-magas–alacsony (mesorrhin) profilja egyenes. Állkapcsuk széles, testmagasságuk nagyközepes–közepes.

A csoport taxonómiai összetétele, a megfigyelhető brachykranizációs jelenségeken felül is, szinte mindenben az előző csoporttal ellentétes. Túlsúlyos a rövid fejű pamiroid-alpinoid elemek részaránya (60,9%), másodlagos a hosszú fejű nordo-mediterranoidok jelentősége (21,8%) és harmadlagos a cromagnoidok gyakorisága (17,3%). (III. és IV. tábla)

Taliándörögdi késői sorozatának csontozata a korábnál magasabb, vaskosabb alkatra utal. Végtagcsontjaik hosszabbak a humerus és femur distális epifizise, s a tibia proximális epifizise szélesebb, a humerus szárának kerülete és a caput femoris átmérője nagyobb, mint a XII–XIII. századi népességé.

És végül különbségek mutatkoznak a két minta között a gerincoszlop anomáliáinak gyakoriságában is. A gerincoszlop alsó szakaszának elváltozásai (sacralizáció vagy lumbalizáció, spina bifida, spondylolisthesis) gyakoribbak a XII–XIII. századi anyagban, ezzel szemben az 1. nyakcsigolya variációja gyakoribb a XIV–XVI. századi mintában.

A két népesség formai sajátosságai között tehát jól megfigyelhető különbségek vannak. E különbségek a férfiakra és nőkre egyaránt jellemzők, a nők csekélyebb esetszáma és csontjaik töredékessége miatt azonban arckoponyájuk változásáról nincs megbízható képünk. A csoportok közti különbséget illetően a 19 koponyaméret és a 8 jelző 70,4 százaléka mindkét nem esetében azonos irányú eltérést mutat, ugyanaz a 21 vázcsontméret és a testmagasság vonatkozásában 63,6 százalék.

Sérülések, kóros elváltozások

A két taliándörögdi minta között a sérülések, kóros elváltozások típusában és gyakoriságában is számos különbség mutatkozik.

1. A XII–XIII. századi leletanyagon szabad szemmel megfigyelt elváltozások az alábbiak.⁵

A) Spondylosis, arthritis deformans, vagyis porckorong- és ízületi elváltozás, enyhe vagy közepes súlyosságban 12 egyénen volt észlelhető.

B) Gyulladásos folyamat nyomát – a maxillán és mandibulán esetenként előforduló cystákat leszámítva – három egyénen észleltünk: egy esetben a koponyatető belülről történő átfúródása (XXVII. férfi) – (V. Tábla b), egy esetben a 4. ágyéki csigolya testén levő tályog (70. férfi), és egy esetben a femur szárának középső részén keletkezett megvastagodás (39. férfi) formájában.

C) Vágástól, ütéstől eredő sérülés gyógyult nyomát három esetben figyelhetjük meg: a XXVI. férfi jobb homlokcsontján mintegy 55 x 27 mm-es ovális felületen (5. Tábla a), a XXVII. férfi jobb falcsonthátán mintegy 42 x 22 mm-es ovális felületen (V. Tábla b), valamint a 16. férfi jobb arccsonthátán.

D) Vázcsontokon gyógyult csonttörést nem észleltünk.

E) Az életben kihullott maradó fogak gyakorisága 17,1 százalék.

2. A XIV–XVI. századi leletanyagon szabad szemmel megfigyelt elváltozások a következők:

A) Spondylosis, arthritis deformans mindössze 3 egyénen, mérsékelt fokban mutatkozott, egy további egyénen azonban valamennyi ízületre kiterjedő súlyosságban. Blokkcsigolyát két esetben találtunk: a 15. férfi 3–4. nyakcsigolyája forrt egybe, ennél súlyosabb az 56. nő esete, ahol a 9–11. hátszigolya összecsontosodása egyben a közbülső 10. hátszigolya testének jelentős deformációjával párosult, és ennek következtében a gerincoszlop kórosan görbült (púpos).

B) Gyulladásos folyamat nyomát – a cysta maxillae et mandibulae eseteit leszámítva – mindössze egy egyénen lehetett észlelni. DÖRÖGDI PÁL jobb tibiájának alsó, belső felén mutatózó vízszintes befűződés LENGYEL IMRE diagnózisa szerint az epifizis elcsontosodása során lezajlott osteomyelitis, periostitis folyamat tanújele (VI. Tábla b).

C) Vágás, ütés, szúrás gyógyult nyomát a következő esetekben figyeltük meg. A 8. férfi orrcsonthátán egy erős vágás jelentősen deformálta, jóval a halál előtt (V. Tábla d). Ugyanezen férfi homlokcsontjában, a bal szemüreg fölött mintegy 17 mm-re, 7–8 mm mélyen, egy kb. 1,5 mm vastag, hegyesszögű tárgy fúródott (V. Tábla d). A tárgy áthatolt a homloküregegen és megállt annak hátulsó falában, amint az a koponyáról készített röntgenfelvételen jól látható (VI. Tábla a). A sérülés LENGYEL IMRE véleménye szerint nem volt halált okozó, de bekövetkezésére közvetlenül a férfi halála előtt kerülhetett sor. Ugyancsak nem okozott azonnali halált a 77. férfi jobb falcsonthátán ért csákány vagy fokos ütése, noha az a koponya falát 16 x 15 mm-es területen áttörte (V. Tábla c). A fenti két esettel ellentétben, a 95. férfi azonnali halálát okozta a koponyáját hosszirányban ért két nagy erejű kardvágás (VI. Tábla c).

D) Vázcsontokon gyógyult törést az alábbi esetekben észleltünk: a bal femuron (2. férfi), a jobb radiuson és mindkét fibulán (8. férfi), a bal radiuson (15. férfi), a jobb claviculán és 3 bordán (18. férfi), a jobb és bal radiuson (77. férfi), egy bordán (42. nő), valamint a bal radiuson (56. nő).

E) Az életben kihullott maradó fogak gyakorisága 17,9 százalék.

F) Feltehetően anyagcserezavar következtében egy 12–13 éves gyermek koponyáján a nyílvarrat idő előtt elcsontosodott.

A két sorozat kóreseiteinek legjellemzőbb eltérése tehát abban áll, hogy vázcsonttörések kizárólag a XIV–XVI. századi anyagban fordulnak elő, méghozzá szokatlanul nagy számban, és százalékos értékben gyakoribbak közöttük a koponyát ért harci sérülések nyomai is. Mindez a dörögdi nemességnek a lovas harcokban való tevékeny részvételére utal, szemben a XII–XIII. századi falu parasztságának békésebb, földművelő életmódjával.

A népesség embertani párhuzamai

Tekintsük át végezetül, hogy Taliándörögd férfi populációja a Közép-Duna-medence X–XVI. századi sorozataival milyen kapcsolatot mutat. E vizsgálatba a nők adatait nem vonhattuk be töredékességük és csekély esetszámuk miatt.

Az összehasonlító statisztikai elemzést PENROSE (1954) távolságszámítási módszerével végeztük, a koponya 12 méretére építve.⁶ A vizsgált sorozatok jegyzékét és a számítások végeredményét a 14. táblázaton mutatjuk be.

1. Taliándörögd XII–XIII. századi férfi népessége az elemzett sorozatok közül közeli hasonlóságot mindössze a honfoglaló magyarság 'C' csoportjának méretértékeivel mutat (15. táblázat). E párhuzam értelmezéséhez röviden a következőket fűzzük.

Az eddig közzétett X. századi honfoglaló magyar koponyaleletek vizsgálata során arra a megfigyelésre jutottunk, hogy a Dunántúlt, valamint a Gödöllő–ceglédberceli dombvidéket, a Cserhát és Mátra tájait olyan népesség szállta meg, amely eltér a Duna–Tisza köze (A-csoport), a Felső-Tiszavidék (B-csoport) és Békés megye (D-csoport) honfoglalóitól. A C-csoport népességének fő jellemzője, hogy csaknem teljes egészében tisztán europid rasszelemekből tevődött össze, szemben az A-, B- és D-csoport kevert europomongolid népességével (ÉRY 1978).

A talált párhuzam alapján Taliándörögd Árpád-kori népességét a Dunántúlt megszálló honfoglaló magyarság leszármazottainak tekinthetjük. Ezt az embertani megfigyelést támogatja a település magyar névalakja és 'd' képzője is (BÁRCZI 1963, KISS 1978).

Mindamellet a falu alaplakosságában a magyarság mellett számolhatunk csekélyebb számú, nem magyar eredetű népességgel is, amelyre a szlovéniai Ptuj és Zalavár–Kápolna XI. századi sorozataihoz való viszonylagos közelségéből következtethetünk. E nem magyar elem valószínű szláv voltára KORŐSEČ (1950) és SÓS (1963) régészeti tanulmányai utalnak.

2. Taliándörögd XIV–XVI. századi férfi népességének párhuzamára a vizsgált sorozatok között nem akadunk. Ennek valószínű oka abban keresendő, hogy ma még igen kevés a közzétett késő középkori embertani anyag.

Arra vonatkozóan, hogy a DÖRÖGDIEK eredetileg maguk is a falu alaplakosságából származtak-e, vagy máshonnan valók, a kevés és töredékes csontlelet választ nem ad. A két dörögdi minta közti különbség éppúgy származhat eltérő eredetből, mint azonos eredet, de idegen házassági kör következményéből. Mindezekon túlmenően pedig a formai különbségek egy része a brachykranizáció eredményére vezethető vissza.

JEGYZETEK

1. A sírkő felirata: HIC JACET MAGISTER PAULUS FILIUS STEPHANI DE DURUGD IN ANNO DOMINI MCCCCLX CUM DOMINA CONSORTE SUA AMEN.

2. A nemet a 15 évnél idősebb egyének esetében a csontváz 22 jellegének nemi kifejezettsége alapján határoztuk meg ÉRY–KRALOVÁNSZKY–NEMESKÉRI (1963) módszerével. A gyermekek életkorát a fogak fejlődése és áttörése alapján határoztuk meg SCHOUB–MASSLER (1941) skémáját követve; fogak híján a végtagsontok hossza alapján JOHNSTON (1962) nyomán. A fiatalokorúak életkorát a csontosodási folyamat alapján határoztuk meg, ugyancsak JOHNSTON (1961) adatait követve. A felnőttek életkorát NEMESKÉRI–HARSÁNYI–ACSÁDI (1960) módszerével, négy korjelző: a koponyavarratok endocranialis elcsontosodása (0), a humerus (H) és femur (F) proximális végének belső szerkezeti változásai, valamint a szeméremcsont facies symphyseosának (S) felszíni alakulása alapján határoztuk meg.

3. Noha tudjuk, hogy a felső- és alsódörögdi nemések a templom más-más részén temetkeztek, legalábbis a kezdeti időkben, a két ág csontleleteinek szétválasztására a bizonytalansági tényezők nagy száma miatt nem vállalkozhattunk.

4. A csontok mérését MARTIN–SALLER (1957) kézikönyve szerint végeztük. A metrikus értékek osztálykategóriái és az átlagos szórásértékek tekintetében

ALEKSZEJEV–DEBEC (1964) adatait vettük figyelembe. A testmagasságot PEARSON (1899) módszerével, a koponyakapacitást a porion–bregma magasság felhasználásával LEE–PEARSON szerint számítottuk. A taxonómiai osztályozásnál LIPTÁK (1962, 1969) rendszerét követtük.

5. Négy esetben (8, 67, XXVI, XXVII. számú leletek) a körleírást dr. LENGYEL IMRE kutató orvos volt szíves megadni, akinek segítségéért, nemkülönben a 8. koponyáról készített röntgenfelvételért ezúton is őszinte köszönetet mondunk.

6. A 12 méret az alábbi: agykoponya legnagyobb hossza (1), koponyabázis hossza (5), agykoponya legnagyobb szélessége (8), a homlok legkisebb szélessége (9), basion–bregma magasság (17), archossz (40), járomív szélesség (45), felsőarc-magasság (48), szemüregszélesség (51) és magasság (52), orrszélesség (54) és magasság (55).

A vizsgálatot valamennyi közölt sorozatra kiterjesztettük, amennyiben a minimális esetszám a 12 méretnél átlagosan legalább 10 volt. Ezek figyelembe vételével 33 sorozatot találtunk vizsgálatra alkalmasnak, amelyek mindegyikétől kiszámítottuk a két taliándörögdi minta egyesített nagyság- és formabeli távolságát (C_p^2). Két-két sorozat közti hasonlóság határát a 0,1 százalékos szignifikanciánál vontuk meg, amely 0,141-es C_p^2 értéknek felel meg.

- ACSÁDI, GY.-NEMEKÉRI, J. (1957): Contributions à la reconstruction de la population de Veszprém. X^e et XIe siècles. – Ann. Hist.-nat. Mus. Nat. Hung. 49, 435–467.
- ACSÁDI, GY.-NEMEKÉRI, J. (1958): La population de Transdanubie Nord-Est. X^e et XIe siècles. – Ann. Hist.-nat. Mus. Nat. Hung. 50, 359–415.
- ACSÁDI, GY.-NEMEKÉRI, J. (1959): La population de Székesfehérvár X^e et XIIe siècles. – Ann. Hist.-nat. Mus. Nat. Hung. 51, 493–564.
- ACSÁDI, GY.-NEMEKÉRI, J. (1970): History of Human Life Span and Mortality. – Budapest, 308–309.
- ÁDÁM, I. (1882): A felsődörögdi templomrom. – Egyházművészeti Lap 129–141, 178–185, 206–215.
- ALEKSZEJEV, V. P.–DEBEC, G. F. (1964): Kraniometrija. – Moszkva.
- BÁRCZI, G. (1963): A magyar nyelv életrajza. – Budapest, 111.
- BARTUCZ, L. (1960): Die anthropologischen Merkmale der Bevölkerung aus der Umgebung von Zombor (Sombor) im XV–XVII. Jahrhundert. – Acta Univ. Sci. Bud. Sec. Biol. 3, 23–48.
- BARTUCZ, L.–FARKAS, GY. (1958): Die Bevölkerung von „Csésztó“ in der Árpádenzeit aus anthropologischem Gesichtspunkte betrachtet. – Acta Biol. Szeged. 4, 245–283.
- BOTTYÁN, O. (1972): Az oroszlári X–XI. századi népesség embertani vizsgálata. – Anthropol. Hung. 11, 83–136.
- DEZSŐ, GY.–ÉRY, K.–HARSÁNYI, L.–HUSZÁR, GY.–NEMEKÉRI, J.–NOZDROVICZKY, S.–THOMA, A.–TÓTH, T.–WENGER, S. (1963): Die spätmittelalterliche Bevölkerung von Fonyód. – Anthropol. Hung. 6, 1–166.
- ÉRY, K. (1978): Regionális különbségek a magyarság X. századi embertani anyagában. – Anthr. Közl. 2, 77–86.
- ÉRY, K.–KRALOVÁNSZKY, A. (1976, 1977): Taliándörögd, Szt. Andras templom. Ásatási jelentés. – Rég. Füz. Ser. I. 29, 87–88; 30, 69–70.
- ÉRY, K.–KRALOVÁNSZKY, A.–NEMEKÉRI, J. (1963): Történeti népes-ségek rekonstrukciójának reprezentációja. – Anthr. Közl. 7, 41–90.
- FRANKENBERGER, Z. (1935): Anthropologie starého Slovenská. – Bratislava.
- IVANIČEK, F. (1951): Staroslovenska nekropola u Ptuj. – Ljubljana.
- JOHNSTON, F. E. (1961): Sequence of Epiphyseal Union in a Prehistoric Kentucky Population from Indian Knoll. – Human Biol. 33, 66–81.
- JOHNSTON, F. E. (1962): Growth of the Long Bones of Infants and Young Children at Indian Knoll. – Amer. J. Phys. Anthropol. 20, 249–254.
- KISS, L. (1978): Földrajzi nevek etimológiai szótára. – Budapest, 627.
- KOROŠEČ, J. (1950): Staroslovenska grobišče na Ptujskem Gradu. – Ljubljana.
- LIPTÁK, P. (1953): L'analyse typologique de la population de Kérpuszta au moyen âge. – ActaArchHung. 3, 303–370.
- LIPTÁK, P. (1954): A típusok eloszlása Kiskunfélegyháza környékének XII. századi népességében. – Biol. Közl. 1, 105–120.
- LIPTÁK, P. (1957): Awaren und Magyaren im Donau-Theiss Zwischenstrom-gebiet. – ActaArchHung. 8, 199–268.
- LIPTÁK, P. (1962): Homo sapiens – species collectiva. – Anthr. Közl. 6, 17–27.
- LIPTÁK, P. (1969): Embertani és emberszármazástani. – Budapest, 213–252.
- LIPTÁK, P.–FARKAS, GY. (1962): Anthropological Analysis of the Arpadian Age Population of Orosháza – Rákóczi-telep. – Acta Biol. Szeged. 8, 221–236.
- LIPTÁK, P.–FARKAS, GY. (1976a): A Békés-póvázúgi őskori és 10–12. századi temető csontvázeanyagának embertani vizsgálata. – Anthr. Közl. 11, 127–163.
- LIPTÁK, P.–FARKAS, GY. (1976b): Anthropological Examination of the Arpadian Age Population of Szatymaz (10th to 12th Centuries). – Acta Biol. Szeged. 13, 71–119.
- LIPTÁK, P.–MARCSIK, A. (1966): A Téglás – angolkeri középkori (XI–XIV. századi) temető embertani anyagának ismertetése. – A debreceni Déri Múz. Évk. 48, 69–96.
- LOTTERHOF, E. (1968): Anthropological Investigation of the Skeletal Material of a Cemetery at Baja – Pető from the XI–XVI. centuries. – Acta Biol. Szeged. 14, 81–88.
- LOTTERHOF, E. (1974): Some Data to the Anthropology of the Population of North Plain in the Arpadian Age. – Anthropol. Hung. 13, 87–122.
- MARCSIK, A. (1970): Anthropological Investigation of the Cemetery at Kardos-kút-Fehértó form the 11th–12th c. – Acta Biol. Szeged. 16, 155–162.
- MARTIN, R.–SALLER, K. (1957): Lehrbuch der Anthropologie. 3. Auflage. – Stuttgart.
- NEMEKÉRI, J.–DEÁK, M. (1952): A Mohács – cselei XIV–XV. századi temető népességének embertani elemzése. – ArchÉrt. 79, 49–67.
- NEMEKÉRI, J.–HARSÁNYI, L.–ACSÁDI, GY. (1960): Methoden zur Diagnose des Lebensalters von Skelettfunden. – Anthropol. Anzeiger 24, 103–115.
- PEARSON, K. (1899): On the Reconstruction of the Stature of Prehistoric Races. – Mathem. contr. Theor. Evol. V. Phil. Trans. Roy. Soc., Ser. A, 192, 169–244.
- PENROSE, L. S. (1954): Distance, Size and Shape. – Annals of Eugenics 18, 337–343.
- SCHOUR, J.–MASSLER, M. (1941): The Development of the Human Dentition. – J. Amer. Dent. Assoc. 28, 1153–1160.
- SÓS, A. (1963): Die Ausgrabungen Géza Fehérs in Zalavár. – ArchHung. 41, 186–188.
- STLOUKAL, M.–HANÁKOVÁ, H. (1971): Anthropologie ranestredovekého pohřebiště v Abrahámu. – Sborník Nár. muz. Praze 27, B. 3, 57–131.
- SZÓKE, B.–NEMEKÉRI, J. (1954): Archeologické a antropologické poznatky z výskumu v Bešeňove pri Šuranoch. – Slov. Arch. 2, 105–135.
- WENGER, S. (1970): Data to the Anthropology of the Early Árpadian Age Population of the Balaton Area. – Anthropol. Hung. 9, 63–145.
- WENGER, S. (1971): Contributions à l'anthropologie de la population hongroise du Moyen Âge. – Anthropol. Hung. 10, 91–158.
- ZSIRAY, L. (1972): Adatok a Dörögdi család és a felsődörögdi plébániatemplom történetéhez. – Veszpr. Megy. Múz. Közl. 11, 251–259.

AN ANTHROPOLOGICAL EXAMINATION OF THE MEDIEVAL BURIALS OF THE CHURCH OF ST. ANDREW IN TALIÁNDÖRÖGD

Two medieval churches were excavated on the outskirts of the village of Taliándörögd in Veszprém County in the summers of 1975 and 1976. These churches were built successively, following each other in time.

The first, a small-sized church, already existed in the 12th century, and was demolished at the beginning of the 14th century. No burials were made within its walls. Among the burials outside the walls, incomplete fragmentary skeletons of 72 individuals were uncovered. It can be estimated, that this number is only 15–20 per cent of all the burials from the 12th to the 13th century. Primarily characteristic of the anthropological appearance of this fragmentary population is its medium stature, medium long, medium wide and medium high skull and Nordic – Mediterranean type. Quite frequently among them were anatomical variations and pathological changes on the lower part of the vertebral column. The life expectancy of females was unfavourable compared to that of males, however, this is characteristic also of other regions of Hungary during the same period. The high mortality of women between 30–34 years of age, however, appears to be a special feature of this population. On a comparative anthropological basis of the sample, it seems likely that the basic population of the village consisted of a large proportion of families of Hungarian origin and a small proportion of Slavic ones.

The second, larger church was built at the beginning of the 14th century and was destroyed in the middle of the 16th

century. Buried within this church, according to documentary and material evidence, were primarily the members of the seignorial family known by the name of DÖRÖGDI, which formed the village nobility. Among the dead in the inner part of the church, the bone remains of 58 individuals were uncovered, these constitute approximately 70 per cent of the burials here. The graves in the cemetery outside the walls of this church have not been excavated. The external appearance of the members of the DÖRÖGDI family to a certain extent deviates from that of the basic population of the village, inasmuch as their stature was slightly taller and more robust and their skulls were shorter, wider and higher. For the most part they belong to the Pamiroid–Alpinoid anthropological type, the frequency of Nordic – Mediterranean is subordinated. The demographic traits of the DÖRÖGDI family do not differ in many respect from those of the peasant stratum. They differ perhaps only with respect to the mortality of their women which was more favourable than that of those about 30–34 years of age. In contrast to this, the DÖRÖGDI nobles broke their bones many times more than the serfs as a result of their different mode of life.

Author:

Dr. Éry Kinga
Bakonyi Múzeum
Veszprém
Lenin liget 5.
H–8200

Taliándörög, XII–XIII. század. Egyéni
alapadatok

Table 1: Taliándörög, XIIth–XIIIth century.
Individual basic data

Sírszám	Nem	Sex- érték	Az életkorbecslés alapja				Becsült életkor
			O	S	H	F	
3.	N	– 0,14	–	2–3	2	2–3	37–43
4.	N	– 0,58	–	3	2–3	–	49–58
5.	F	+ 0,86	4	4	3	3	63–67
6.	Gy	–	–	fogazat	–	–	2,5–3,5
7.	N	– 0,55	4	–	–	3–4	61–70
9.	N	– 0,38	1	–	3	–	40–49
10.	F	+ 1,17	–	–	–	1	23–40
11.	N	–	–	–	–	–	23–x
12.	Gy	–	–	fogazat	–	–	11–12
14. (?)	Gy	–	–	fogazat	–	–	13–14
16. (?)	F	+ 1,20	4	3	2	3	52–56
17. (?)	Gy	–	–	csontosodás	–	–	8–14
19. (?)	Gy	–	–	fogazat	–	–	1–2
20.	N	–	–	csontosodás	–	–	15–16
22.	F	+ 0,08	4	–	2	–	43–52
23.	F	+ 0,42	1	–	–	–	23–40
30. (?)	F	–	–	–	2	–	30–60
32.	N	–	–	–	–	–	23–x
33.	N	– 0,25	4	–	3	–	58–67
34.	F	–	–	csontosodás	–	–	17–18
37.	N	–	–	–	–	1	23–40
38.	Gy	–	–	csontosodás	–	–	8–14
39.	F	–	–	–	–	3	40–60
40.	N	–	–	csontosodás	–	–	15–16
41.	F	+ 0,71	–	2–3	–	2	34–43
43.	Gy	–	–	fogazat	–	–	4–6
44. (?)	F	–	–	–	–	2–3	35–55
45. (?)	Gy	–	–	csontosodás	–	–	újszülött
49.	F	–	–	csontosodás	–	–	17–18
50.	N	– 0,57	1	1–2	2	2	30–34
51.	Gy	–	–	fogazat	–	–	8–9
52.	F	+ 0,50	1–2	–	1–2	–	23–41
53.	N	–	–	–	–	–	50–x
54.	Gy	–	–	fogazat	–	–	2,5–3,5
57.	N	–	–	–	–	–	40–x
62.	F	+ 0,36	4	–	3	3	53–56
63.	Gy	–	–	fogazat	–	–	4–5
64.	Gy	–	–	fogazat	–	–	6
65.	F	–	–	3–4	–	–	40–70
69. (?)	Gy	–	–	fogazat	–	–	4–5
70.	F	+ 0,86	–	–	2	–	30–60
71.	N	– 0,92	4	4	3–4	3–4	64–68
72. (?)	N	– 0,29	1	2	2	3–4	33–37
79. (?)	N	– 0,80	2	–	–	–	30–60
81. (?)	N	–	–	csontosodás	–	–	15–17
83. (?)	F	–	–	–	–	–	23–x
84. (?)	Gy	–	–	fogazat	–	–	12–13
92. (?)	N	– 0,56	1	–	(3)	–	44–53
93. (?)	Gy	–	–	fogazat	–	–	0,5
97.	Gy	–	–	csontosodás	–	–	13–14
98. (?)	N	–	–	–	–	4	50–70
99.	F	–	–	–	–	–	23–x
100.	N	– 0,67	–	–	–	3–4	40–70
V.	N	– 0,67	1	–	–	–	23–x
VI.	N	+ 0,33	4	–	–	–	40–80
VIII. (?)	N	–	–	csontosodás	–	–	15–17
X.	F	+ 1,45	4	–	–	–	40–80
XII. (?)	N	– 0,29	1	–	–	–	23–40
XII. (?)	F	+ 0,71	4	–	–	–	40–80
XIV. (?)	F	+ 0,75	4	–	–	–	40–80
XV. (?)	N	– 0,13	1	–	–	–	23–40
XVIII.	N	– 0,33	1	–	–	–	23–40
XX.	F	+ 1,63	3	–	–	–	30–60
XXI.	F	+ 0,75	4	–	–	–	40–80
XXII.	Gy	–	–	csontosodás	–	–	12–14
XXIII.	N	0,00	4	–	–	–	40–80
XXIV.	N	0,00	4	–	–	–	40–80

XXV.	F	-0,25	4	-	-	40-80
XXVI.	F	+0,20	1	-	-	23-40
XXVII.	F	+0,63	4	-	-	40-80
XXIX.	F	+0,88	4	-	-	40-80
XXX.	N	-0,14	1	-	-	23-40

2. táblázat

Talándörög, XIV-XVI. század. Egyéni
alapadatok

Table 2: Talándörög, XIVth-XVIth
century. Individual basic data

Sorszám	Nem	Sex- éték	Az életkorbecslés				Becsült életkor
			O	S	H	F	
1.	F	+ 1,07	2	3	3	3-4	49-53
2.	F	+ 1,18	4	2-3	3	3-4	53-57
8.	F	+ 1,05	4	2-3	2-3	2	50-54
13. (?)	N	—	1	—	3	3	16-18
15. (?)	F	+ 0,40	4	2-3	2-3	3-4	43-49
18. (?)	F	+ 0,43	4	—	—	—	44-48
21.	Gy	—		csontosodás			8-14
24.	Gy	—		fogazat			9-10
25.	Gy	—		fogazat			7-8
26.	Gy	—		csontosodás			8-14
27.	Gy	—		fogazat			3-4
28.	Gy	—		fogazat			6-7
29. (?)	Gy	—		fogazat			0,5-1
31.	F	+ 0,88	—	2-3	2	1	32-38
35. (?)	Gy	—	—	fogazat			12-13
36. (?)	Gy	—		fogazat			5
42.	N	— 1,00	—	4	3-4	3-4	63-69
46.	Gy	—		fogazat			6
47.	N	— 0,81	1-2	2	1-2	1	28-32
48.	Gy	—		fogazat			4-5
55.	Gy	—		csontosodás			8-14
56.	N	— 0,64	1	—	4	3-4	53-59
58.	F	—		csontosodás			15-16
59. (?)	Gy	—	4	2	2	3	1,5
60.	F	+ 0,55		csontosodás			42-46
61.	Gy	—	1	3	3-4	4	újszülött
66.	N	— 0,65	4	4	—	—	48-52
67.	F	+ 0,55	—	4	—	—	63-72
68.	N	—		4	—	—	50-70
73. (?)	Gy	—		csontosodás			újszülött
74.	Gy	—	4	—	2	—	9-10
75.	F	+ 0,42	4	—	—	—	43-52
76.	N	— 1,25	1	—	—	—	20-22
77.	F	+ 0,40	4	3	2-3	3	53-57
78.	Gy	—		fogazat			2,5-3,5
80. (?)	Gy	—		fogazat			10-11
82. (?)	Gy	—		csontosodás			5-6
85. (?)	F	+ 0,67	4	—	2-3	3	20-22
86. (?)	F	+ 0,44	4	3	2-3	3	52-58
87. (?)	F	+ 0,70	4	3	2-3	3	53-57
88. (?)	N	— 0,53	1	—	2	2-3	44-50
89. (?)	Gy	—		fogazat			6
90. (?)	N	—		csontosodás			17-19
91. (?)	Gy	—		csontosodás			12-14
94. (?)	N	—		csontosodás			15-17
95.	F	+ 0,67	1	2	2	1-2	31-35
96.	F	—		csontosodás			15-16
I.	Gy	—		fogazat			6-8
II.	N	— 0,63	1	—	—	—	23-40
III.	F	+ 1,25	4	—	—	—	40-80
IV.	F	+ 0,13	2	—	—	—	30-60
VII.	F	+ 0,17	3	—	—	—	30-60
IX.	F	—	4	—	—	—	40-80
XI.	Gy	—		fogazat			3
XVI. (?)	N	— 0,86	1	—	—	—	23-40
XVII.	Gy	—		fogazat			6-7
XIX. (?)	Gy	—		csontosodás			0-7

3. táblázat

Taliándörög, XII–XIII. század. Rövidített halandósági tábla
Table 3: Taliándörög XIIth–XIIIth century. Abridged life-table

Korcsoport	A meghaltak száma (D _x)	százaléka (d _x)	Továbbélési rend (l _x)	Halálozási valószínűség (q _x)	Várható átlagos élettartam (e° _x)
Mindkét nem					
0–4	6,3	8,75	100,00	0,087	35,4
5–9	4,3	5,97	91,25	0,065	33,6
10–14	6,4	8,89	85,28	0,104	30,8
15–19	6,0	8,33	76,39	0,109	29,0
20–24	1,5	2,08	68,01	0,030	27,3
25–29	4,3	5,97	65,98	0,090	23,1
30–34	6,6	9,17	60,01	0,152	20,1
35–39	4,9	6,81	50,84	0,133	18,3
40–44	5,6	7,78	44,03	0,176	15,7
45–49	4,9	6,81	36,25	0,187	13,6
50–54	5,1	7,08	29,44	0,240	11,2
55–59	4,7	6,53	22,36	0,292	8,9
60–64	4,5	6,25	15,83	0,394	6,5
65–69	4,6	6,39	9,58	0,646	4,2
70–x	2,3	3,19	3,19	1,000	2,5
Összesen:	72,0				
Férfiak (♂♂)					
15–19	2,0	7,69	100,00	0,076	31,3
20–24	0,8	3,08	92,31	0,033	28,7
25–29	1,5	5,77	89,23	0,064	24,6
30–34	1,9	7,31	83,46	0,087	21,2
35–39	2,5	9,62	76,15	0,126	18,0
40–44	3,3	12,69	66,53	0,190	15,2
45–49	2,7	10,38	53,84	0,192	13,2
50–54	3,0	11,54	43,46	0,265	10,7
55–59	2,8	10,77	31,92	0,337	8,7
60–64	2,1	8,08	21,15	0,382	6,9
65–69	2,0	7,69	13,07	0,588	4,6
70–x	1,4	5,38	5,38	1,000	2,5
Összesen:	26,0				
Nők (♀♀)					
15–19	4,0	13,79	100,00	0,137	27,0
20–24	0,7	2,41	86,21	0,027	25,9
25–29	2,8	9,66	83,80	0,115	21,6
30–34	4,7	16,21	74,14	0,218	19,1
35–39	2,4	8,28	57,93	0,142	18,7
40–44	2,3	7,93	49,65	0,159	16,4
45–49	2,2	7,59	41,72	0,181	14,1
50–54	2,1	7,24	34,13	0,212	11,6
55–59	1,9	6,55	26,89	0,243	9,1
60–64	2,4	8,28	20,34	0,407	6,2
65–69	2,6	8,96	12,06	0,742	3,8
70–x	0,9	3,10	3,10	1,000	2,5
Összesen:	29,0				

4. táblázat

Taliándörög, XIV–XVI. század. Rövidített halandósági tábla
 Table 4: Taliándörög XIVth–XVIth century. Abridged
 life-table

Korcsoport	A meghaltak		Továbbélési rend	Halálozási valószínűség	Várható átlagos élettartam
	száma	százaléka			
	(D _x)	(d _x)	(l _x)	(q _x)	(e ^o _x)
Mindkét nem					
0–4	8,2	14,14	100,00	0,141	27,3
5–9	10,7	18,45	85,86	0,214	26,4
10–14	6,1	10,52	67,41	0,156	27,9
15–19	5,0	8,62	56,89	0,151	27,6
20–24	2,3	3,96	48,27	0,082	27,1
25–29	1,1	1,90	44,31	0,042	24,3
30–34	2,5	4,31	42,41	0,101	20,3
35–39	1,9	3,27	38,10	0,085	17,3
40–44	2,4	4,14	34,83	0,118	13,7
45–49	4,6	7,93	30,69	0,258	10,2
50–54	5,7	9,83	22,76	0,431	7,8
55–59	3,9	6,72	12,93	0,519	6,9
60–64	1,3	2,24	6,21	0,360	6,7
65–69	1,6	2,76	3,97	0,695	4,0
70–x	0,7	1,21	1,21	1,000	2,5
Összesen:	58,0				
Férfiak (♂♂)					
15–19	2,0	10,0	100,00	0,100	30,4
20–24	1,0	5,0	90,00	0,055	28,5
25–29	0,2	1,0	85,00	0,012	25,1
30–34	1,3	6,5	84,00	0,077	20,3
35–39	1,2	6,0	77,50	0,077	16,8
40–44	2,0	10,0	71,50	0,139	13,0
45–49	3,2	16,0	61,50	0,260	9,7
50–54	4,2	21,0	45,50	0,461	7,3
55–59	2,9	14,5	24,50	0,591	6,4
60–64	0,7	3,5	10,00	0,350	7,0
65–69	0,8	4,0	6,50	0,615	4,4
70–x	0,5	2,5	2,50	1,000	2,5
Összesen:	20,0				
Nők (♀♀)					
15–19	3,0	23,08	100,00	0,230	23,3
20–24	1,3	10,00	76,92	0,130	24,5
25–29	0,9	6,92	66,92	0,103	22,8
30–34	1,2	9,23	60,00	0,153	20,1
35–39	0,7	5,38	50,77	0,105	18,3
40–44	0,4	3,08	45,39	0,067	15,2
45–49	1,4	10,77	42,31	0,254	11,1
50–54	1,5	11,54	31,54	0,365	9,1
55–59	1,0	7,69	20,00	0,384	7,9
60–64	0,6	4,62	12,31	0,375	6,2
65–69	0,8	6,15	7,69	0,799	3,5
70–x	50,2	1,54	1,54	1,000	2,5
Összesen:	13,0				

5. táblázat

A meghaltak százaléka és a várható élettartam az Árpád-kori modellben és Taliándörögdön

Table 5: Per cent of dead and life expectancy in the Arpadian Age model life-table and in Taliándörögd

Korcsoport	A meghaltak százaléka (d_x)			Várható átlagos élettartam (e_x^o)		
	Árpád-kori modell	Taliándörögd XII–XIII, XIV–XVI.		Árpád-kori modell	Taliándörögd XII–XIII, XIV–XVI.	
0–4	30,8	8,7	14,1	28,7	35,4	27,3
5–9	4,6	6,0	18,5	36,0	33,6	26,4
10–14	4,0	8,9	10,5	33,4	30,8	27,9
15–19	4,2	8,3	8,6	30,4	29,0	27,6
20–24	3,5	2,1	4,0	27,5	27,3	27,1
25–29	4,3	6,0	1,9	24,1	23,1	24,3
30–34	5,4	9,2	4,3	21,1	20,1	20,3
35–39	5,9	6,8	3,3	18,4	18,3	17,3
40–44	5,8	7,8	4,2	15,8	15,7	13,7
45–49	5,7	6,8	7,9	13,3	13,6	10,2
50–54	7,6	7,1	9,8	10,7	11,2	7,8
55–59	6,1	6,5	6,7	9,1	8,9	6,9
60–64	4,9	6,2	2,2	7,4	6,5	6,7
65–69	3,8	6,4	2,8	5,8	4,2	4,0
70–74	2,1	3,2	1,2	4,5	2,5	2,5
75–79	1,0	–	–	3,2	–	–
80–84	0,3	–	–	2,2	–	–

6. táblázat

A koponyaméretetek és jelzők paramétere (δδ)

Table 6: Parameters of the cranial measurement and indices (δδ)

MARTIN No.	N	XII–XIII. század			N	XIV–XVI. század		
		$\bar{x}$	$V_{min} - V_{max}$	s		$\bar{x}$	$V_{min} - V_{max}$	s
1	14	186,5	178–194	5,02	13	179,9	171–188	4,67
5	8	105,3	98–112	5,82	7	105,3	101–113	4,15
8	15	143,4	134–151	5,21	15	146,6	136–155	5,14
9	13	97,2	90–109	5,47	14	99,4	94–109	3,96
12	14	113,9	104–123	5,76	14	112,2	105–117	3,35
17	8	136,4	130–140	3,34	9	139,9	129–146	5,01
20	14	114,1	102–118	4,12	12	117,8	112–128	4,82
23	12	530,2	511–546	10,38	11	522,5	509–542	8,68
25	11	380,1	360–400	10,28	10	372,1	357–398	13,14
38	14	1471,0	1342–1542	68,13	10	1488,5	1404–1681	75,72
40	8	99,5	91–111	6,91	5	101,4	95–114	7,37
43	14	104,6	98–109	2,84	14	107,1	101–114	3,90
45	9	133,1	126–139	3,89	3	138,0	135–141	–
46	9	96,2	92–102	3,61	9	97,0	88–102	4,74
47	4	113,3	107–120	5,38	8	115,9	110–120	3,80
48	11	67,5	62–73	3,08	10	67,1	63–72	2,51
51	10	41,1	38–43	1,79	12	42,7	40–45	1,37
52	12	31,6	29–37	2,31	12	33,8	31–37	2,01
54	12	25,2	24–27	1,19	10	25,4	24–28	1,35
55	12	51,1	46–55	3,00	11	50,9	46–55	2,59
60	7	57,6	54–62	2,88	6	54,3	51–56	1,75
61	2	66,5	68–65	–	5	62,2	60–67	2,86
62	7	49,3	45–56	3,90	6	47,5	45–49	3,21
63	3	43,3	43–44	–	5	40,4	37–45	1,38
65	5	121,6	114–127	6,54	8	124,0	119–132	4,60
66	4	102,3	96–108	5,06	11	105,8	92–117	8,12
68/1	5	105,4	99–109	4,62	12	108,4	100–115	4,25
69	7	29,4	27–32	1,62	11	30,8	26–36	3,16
70	5	60,0	58–63	2,35	13	63,6	57–71	4,28
72	8	88,1	82–92	3,44	6	87,5	81–92	3,78
75/1	6	29,0	22–38	5,14	4	29,8	24–33	4,03
8 : 1	14	77,1	71–85	3,72	11	80,9	72–87	4,36
17 : 1	8	72,9	70–75	1,46	7	77,1	71–81	3,48
17 : 8	8	96,9	93–103	3,64	9	95,8	87–100	3,96
20 : 1	14	61,2	57–65	2,15	10	65,5	60–69	3,44
20 : 8	14	79,6	68–87	4,65	12	81,4	78–84	3,72
9 : 8	13	67,7	61–72	2,95	11	68,2	66–71	2,22
47 : 45	4	86,8	85–90	2,21	2	83,6	80–87	–
48 : 45	7	49,9	46–53	2,54	2	48,4	48–49	–
52 : 51	10	76,0	71–79	2,62	12	79,3	73–88	4,60
54 : 55	11	49,5	44–58	4,27	10	49,8	44–54	3,43
61 : 60	2	115,8	110–121	–	5	115,6	109–122	5,08
63 : 62	3	85,5	84–88	–	4	84,0	78–93	6,68

7. táblázat

A koponyaméreték és jelzők paramétereit (??)

Table 7: Parameters of the cranial measurements and indices (??)

MARTIN No.	N	XII–XIII. század			N	XIV–XVI. század		
		$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$	s		$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$	s
1	12	178,6	168–188	6,40	8	169,0	159–176	5,76
5	10	97,7	89–109	6,00	7	96,3	91–102	3,77
8	12	137,1	132–142	3,00	9	144,1	134–151	5,53
9	11	97,5	90–104	4,34	9	97,6	86–108	6,17
12	12	111,8	103–119	4,52	9	110,7	102–116	4,50
17	11	131,3	121–138	5,14	8	131,3	120–141	6,04
20	11	111,5	108–115	2,11	9	113,6	104–119	4,77
23	8	505,1	491–520	10,56	8	495,9	467–512	14,02
25	9	362,9	344–380	11,95	8	347,5	318–360	13,56
38	9	1317,2	1210–1397	61,60	8	1338,0	1251–1395	46,29
40	4	98,3	83–110	11,59	4	91,0	85–97	5,16
43	10	103,0	97–108	3,40	9	102,8	93–110	4,92
45	4	126,8	120–135	6,24	7	124,9	117–132	5,08
46	4	90,8	87–93	2,63	6	91,0	87–97	3,90
47	2	109,5	107–112	–	4	106,0	93–116	9,76
48	7	66,3	63–70	2,69	6	64,3	57–70	4,55
51	8	40,4	38–42	1,30	7	41,4	38–45	2,15
52	8	32,1	29–37	3,04	7	33,1	30–36	2,12
54	6	24,0	22–28	2,19	7	25,1	23–27	1,46
55	7	49,0	45–56	3,79	7	49,0	45–51	2,08
60	2	52,0	47–57	–	3	51,3	47–54	–
61	1	60	60	–	2	60,0	60	–
62	1	48	48	–	3	44,3	42–47	–
63	1	41	41	–	2	39,5	39–40	–
65	5	120,0	115–124	3,54	6	116,2	110–120	3,87
66	8	97,0	90–104	5,24	7	95,0	83–102	6,30
68/1	6	99,2	93–104	4,40	7	99,4	91–105	5,38
69	4	28,0	24–33	3,74	6	25,8	21–30	2,56
70	8	58,0	50–64	4,66	8	54,0	48–60	4,14
72	4	82,8	78–89	4,65	5	86,6	84–89	1,82
75/1	3	25,7	23–28	–	5	23,2	20–27	2,77
8 : 1	10	76,9	74–84	2,73	8	84,8	80–91	3,06
17 : 1	10	74,5	71–79	2,68	7	77,4	73–82	2,94
17 : 8	9	95,8	85–100	4,47	8	91,6	87–103	9,57
20 : 1	10	62,7	58–67	2,45	8	66,9	62–71	2,70
20 : 8	10	80,6	78–83	1,78	9	78,8	74–87	3,60
9 : 8	9	70,9	68–77	2,87	9	67,7	64–73	3,20
47 : 45	2	86,9	86–88	–	4	86,5	80–95	6,86
48 : 45	4	52,2	51–54	1,00	5	51,8	49–57	3,90
52 : 51	8	79,8	71–88	6,65	7	79,9	74–83	3,08
54 : 55	6	48,3	45–53	2,94	7	51,3	45–55	3,40
61 : 60	1	127,7	127,7	–	2	120,5	113–128	–
63 : 62	–	–	–	–	2	89,1	83–95	–

8. táblázat

Taliándörögdi XII–XVI. századi leletanyagának paraméterei
 Table 8: Parameters of the XIIth–XVIth century material of Taliándörögdi

MARTIN No.	Férfiak (♂♂)				Nők (♀♀)			
	N	$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$	s	N	$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$	s
1	27	183,3	171–194	5,84	20	174,7	159–188	7,60
5	15	105,1	98–113	4,94	17	97,3	89–109	5,37
8	30	145,0	134–155	5,57	21	140,0	132–151	5,33
9	27	98,3	90–109	4,80	20	97,5	86–108	5,09
12	28	113,2	104–123	4,55	21	110,9	102–119	4,66
17	17	138,5	129–146	4,55	19	131,8	120–141	5,40
20	26	115,8	102–128	4,77	20	112,1	104–119	3,84
23	23	526,5	509–546	10,30	16	500,5	467–520	12,83
25	21	374,8	357–400	12,82	17	355,7	318–380	14,65
38	24	1478,9	1342–1681	79,32	17	1327,9	1210–1397	54,40
40	13	100,2	91–114	6,85	8	94,6	83–111	9,16
43	28	105,9	98–114	3,58	19	102,9	93–110	4,07
45	11	134,3	126–141	4,19	11	125,6	117–135	5,30
46	18	96,6	88–102	4,10	10	90,9	87–97	3,32
47	12	115,0	107–120	4,33	6	107,2	93–116	5,19
48	21	67,4	62–73	2,75	13	65,4	57–70	3,68
51	22	42,0	38–45	1,73	15	40,9	38–45	1,76
52	24	32,7	29–37	2,39	15	32,6	29–37	2,66
54	22	25,1	24–28	1,24	13	24,6	22–28	1,85
55	23	51,0	46–55	2,75	14	49,0	45–56	2,94
60	13	56,1	51–62	2,87	5	51,6	47–57	4,45
61	7	63,4	60–68	3,26	3	60,0	60	–
62	13	48,0	45–56	3,40	4	45,3	42–48	2,75
63	8	41,5	37–45	2,88	3	40,0	39–41	–
65	13	123,1	114–132	5,30	11	117,9	110–124	4,06
66	15	104,9	92–117	7,43	15	96,2	83–104	5,81
68/1	17	107,5	99–115	4,45	13	99,3	91–105	4,75
69	18	30,3	26–36	2,70	10	26,7	21–33	3,09
70	18	62,6	57–71	4,33	16	56,0	48–64	4,73
72	14	87,9	81–92	3,46	9	85,1	78–89	3,92
75/1	10	29,3	22–38	4,50	8	24,1	20–28	2,80
8 : 1	25	78,8	71–87	4,37	18	80,3	74–91	4,85
17 : 1	15	74,9	70–81	3,32	17	75,7	71–82	3,08
17 : 8	17	96,3	87–103	3,74	17	93,8	85–103	5,18
20 : 1	24	63,0	57–69	3,42	18	64,6	58–71	3,28
20 : 8	26	80,5	68–87	3,73	19	80,0	74–87	2,80
9 : 8	24	67,9	61–72	2,56	18	69,3	64–77	3,41
47 : 45	6	85,5	80–90	3,02	6	86,7	80–95	5,35
48 : 45	9	49,6	46–53	2,30	9	52,0	49–57	2,87
52 : 51	22	77,8	71–88	4,09	15	79,3	71–88	4,62
54 : 55	21	49,5	44–58	4,02	13	49,9	45–55	3,43
61 : 60	7	115,4	109–122	5,13	3	126,6	113–128	–
63 : 62	7	84,6	78–93	4,96	2	89,1	83–95	–
Testmagasság	27	167,2	157–172	4,07	17	154,4	146–164	4,20

9. táblázat

A vázcsontok paraméterei (♂♂)

Table 9: Parameters of the post-cranial bones (♂♂)

MARTIN No.			XII–XIII. század			XIV–XVI. század		
			N	$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$	N	$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$
Clavicula	1	J.	5	151,0	144–161	10	145,0	133–157
		B.	6	145,7	132–156	10	147,3	134–161
	6	J.	6	39,2	26–44	11	38,3	32–41
		B.	7	37,4	31–44	11	37,0	32–41
Humerus	1	J.	3	334,7	301–365	12	331,0	309–349
		B.	6	326,2	292–362	12	329,1	302–349
	2	J.	4	335,3	297–259	12	325,4	304–344
		B.	6	320,8	288–355	11	323,2	296–340
	4	J.	3	62,0	61–64	12	64,3	60–69
		B.	7	62,0	53–65	13	63,8	58–69
	7	J.	6	64,7	59–70	13	67,6	62–73
		B.	7	61,7	53–68	13	65,7	60–72
Radius	1	J.	4	249,8	242–256	10	248,9	229–264
		B.	2	246,0	242–250	11	247,6	225–262
Ulna	1	J.	3	269,0	266–273	9	270,0	251–290
		B.	3	268,7	266–273	8	272,3	263–289
Femur	1	J.	3	472,0	457–480	9	463,1	424–482
		B.	5	465,0	447–483	8	466,8	419–490
	2	J.	3	471,0	454–481	9	459,0	419–481
		B.	4	463,8	445–483	8	463,6	422–483
	6	J.	4	29,0	28–30	11	29,2	26–32
		B.	5	29,2	27–31	10	29,3	26–32
	7	J.	4	32,3	31–34	11	28,2	26–33
		B.	5	30,4	29–32	10	28,8	27–32
	9	J.	5	35,8	32–38	11	33,8	30–38
		B.	5	36,0	34–39	11	34,5	30–37
	10	J.	5	27,2	25–29	11	26,8	25–29
		B.	5	27,6	26–30	11	26,5	24–29
	19	J.	5	49,2	48–51	11	49,5	46–55
		B.	6	49,2	48–51	11	49,2	46–54
	21	J.	3	80,7	78–83	10	83,3	77–89
		B.	4	82,3	77–89	8	84,5	80–88
Tibia	1	J.	4	363,8	341–383	9	369,1	327–397
		B.	3	361,7	339–382	9	366,6	328–394
	1/b	J.	6	366,0	342–387	10	371,1	325–396
		B.	3	360,3	337–381	9	364,8	322–391
	3	J.	5	73,6	70–78	9	75,4	69–79
		B.	3	74,7	71–79	8	77,1	73–82
	8/a	J.	6	32,7	32–34	10	31,6	28–34
		B.	4	35,3	33–39	10	33,3	30–35
	9/a	J.	6	26,0	25–27	10	26,2	25–28
		B.	4	26,8	24–28	10	26,5	24–29
Testmagasság			13	166,8	157,0–172,0	14	167,4	159,5–171,7

10. táblázat

A vázcsontok paraméterei (♀♀)

Table 10: Parameters of the post-cranial bones (♀♀)

MARTIN No.				XII–XIII. század			XIV–XVI. század		
				N	$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$	N	$\bar{x}$	$V_{\min} - V_{\max}$
Clavicula	1	J.	5	131,0	124–141	5	131,4	126–135	
		B.	6	137,0	128–145	5	135,0	131–139	
	6	J.	6	31,5	28–36	7	32,3	27–34	
		B.	7	31,7	29–35	7	31,3	27–34	
Humerus	1	J.	4	296,5	270–338	5	306,6	290–321	
		B.	4	295,0	279–331	7	299,4	283–313	
	2	J.	4	290,3	263–333	5	300,8	284–315	
		B.	4	288,3	273–325	7	293,6	278–307	
	4	J.	5	54,2	51–62	5	55,2	52–60	
		B.	7	54,1	50–60	7	53,9	47–59	
	7	J.	5	55,0	47–60	6	57,5	53–61	
		B.	5	53,4	48–58	7	55,9	52–60	
Radius	1	J.	5	223,0	209–248	4	225,0	208–239	
		B.	6	222,7	215–245	6	221,2	203–229	
Ulna	1	J.	4	247,5	238–263	6	246,7	230–256	
		B.	3	237,7	234–242	5	239,6	225–246	
Femur	1	J.	3	406,0	384–434	6	426,5	409–454	
		B.	3	398,7	397–401	6	430,2	415–463	
	2	J.	3	403,7	380–432	6	423,7	408–452	
		B.	3	396,3	395–397	6	427,3	414–459	
	6	J.	5	24,0	22–27	6	26,5	24–29	
		B.	5	23,2	21–27	7	26,1	24–29	
	7	J.	5	25,4	23–29	6	25,7	23–28	
		B.	5	25,4	23–27	7	25,6	23–28	
	9	J.	6	30,3	27–34	6	31,3	28–33	
		B.	6	30,8	27–33	7	31,4	29–34	
	10	J.	6	22,2	20–25	6	24,2	23–27	
		B.	6	22,0	21–23	7	23,3	21–26	
	19	J.	6	40,5	36–43	7	43,0	40–45	
		B.	5	41,4	38–44	7	42,4	39–45	
	21	J.	4	70,8	68–74	5	73,4	70–76	
		B.	3	71,0	68–73	5	73,8	69–79	
Tibia	1	J.	4	330,3	313–342	6	344,3	331–363	
		B.	3	329,7	324–335	5	346,8	330–364	
	1/b	J.	4	330,8	312–344	6	342,7	330–360	
		B.	3	329,3	320–337	6	344,5	331–362	
	3	J.	4	66,3	61–70	6	69,0	65–73	
		B.	3	67,0	63–71	5	68,4	65–72	
	8/a	J.	4	28,0	26–32	6	28,8	27–31	
		B.	3	28,3	25–31	6	29,3	27–33	
	9/a	J.	4	20,8	20–22	6	23,8	22–29	
		B.	3	23,0	20–25	6	22,5	20–27	
Testmagasság			10	153,0	146,0–163,5	7	155,7	151,5–160,5	

11. táblázat

A morfológiai jelek gyakorisága a 15 – x éveseknél (N)

Table 11: Frequency of morphological traits from 15 – x years (N)

Jellegek		XII–XIII. sz.		XIV–XVI. sz.	
		Férfiak	Nők	Férfiak	Nők
		♂♂	♀♀	♂♂	♀♀
Norma verticalis:	ellipsoid	4	–	1	1
	ovoid	1	6	1	–
	spheroid	–	–	4	3
	spheno–birsoïd	6	1	7	3
	pentagono–rhomboid	4	5	3	4
Norma occipitalis:	bomba alakú	2	5	4	7
	ék alakú	–	1	2	–
	ház alakú	12	4	13	3
Homlok:	egyenes	–	1	1	3
	enyhén dőlt	4	9	6	6
	erősen dőlt	12	2	8	1
Depressio postcoronoidea:	nincs	10	9	15	8
	van	5	2	3	3
Depressio obelica	nincs	8	8	13	1
	van	8	7	5	10
Depressio lambdica:	nincs	8	10	5	1
	van	8	5	12	10
Nyakszirt:	bathrocran	–	3	–	–
	curvoccipital	9	9	4	1
	mérsékelten curvoccipital	6	4	4	7
	planoccipital	–	1	10	3
Orrprofil:	egyenes	3	2	3	7
	concav	2	2	1	–
	convex	4	1	4	1
	concavo–convex	–	–	1	–
Spina nasalis anterior:	1	4	2	3	2
	2	6	4	4	2
	3	–	3	2	3
	4	2	–	2	4
	5	1	–	4	–
Alveolaris prognathia:	nincs	6	5	12	3
	van	6	4	3	7
Apertura piriformis:	anthropin	8	9	11	7
	infantil	1	–	2	1
	fossa praenasalis	2	1	3	1
	sulcus praenasalis	3	1	–	–
Szemüreg:	kerek	1	3	6	5
	szegletes	4	2	1	–
	átmeneti	9	3	8	9
Fossa canina:	középmély (3)	7	4	11	5
	mély (4)	4	5	2	3
	igen mély (5)	3	–	1	1

12. táblázat

Az anatómiai variációk gyakorisága a 15–x éveseknél (N)

Table 12: Frequency of anatomical variations from 15–x years (N)

Jellegek	XII–XIII. század							XIV–XVI. század						
	Férfiak (♂♂)		Nők (♀♀)		Együtt (♂♂ + ♀♀)			Férfiak (♂♂)		Nők (♀♀)		Együtt (♂♂ + ♀♀)		
	Nincs	Van	Nincs	Van	Nincs	Van	%	Nincs	Van	Nincs	Van	Nincs	Van	%
Sutura metopica	17	–	12	1	29	1	3,3	17	1	11	–	28	1	3,4
Ossa wormiana	3	13	–	12	3	25	89,3	3	13	2	6	5	19	79,2
Os incae	16	–	10	2	26	2	7,1	16	–	8	–	24	–	–
Torus palatinus	5	11	7	3	12	14	53,8	12	3	7	3	19	6	24,0
Sacralizáció–lumbalizáció	8	–	11	1	19	1	5,3	23	1	16	–	39	1	2,6
Spina bifida	2	1	5	–	7	1	14,3	10	1	8	1	18	2	10,0
Spondylolisthesis	4	1	3	1	7	2	22,2	8	2	7	1	15	3	16,7
Atlas, sul. art. vert. zárt	6	1	2	–	8	1	11,1	9	4	5	1	14	5	26,3

13. táblázat

A népesség taxonómiai megoszlása (♂♂ + ♀♀)

Table 13: The taxonomical distribution of the population (♂♂ + ♀♀)

Típusok	XII–XIII. sz.		XIV–XVI. sz.	
	N	%	N	%
Nordoid	7	33,2	4	17,5
Mediterranoid	4	19,1	1	4,3
Nordo-mediterranoid	2	9,5	–	–
Együtt:		61,8		21,8
Cromagnoid – nordoid	4	19,1	1	4,3
Cromagnoid – x	1	4,8	1	4,3
Cromagnoid – pamiroid	2	9,5	2	8,7
Együtt:		33,4		17,3
Pamiroid	–	–	9	39,1
Pamiroid-alpinoid	–	–	4	17,5
Alpinoid	1	4,8	1	4,3
Együtt:		4,8		60,9

14. táblázat

Taliándörögdtávolsága (C_R^2) Közép-Duna-medencei X–XVI. századi mintáktól (♂♂)Table 14: The distance of Taliándörögdt (C_R^2) from the Middle Danube basin series in the Xth – XVIth centuries (♂♂)

Sorozatok	Taliándörögdt	
	XII–XIII. század	XIV–XVI. század
Közép-Duna-medence, X–XIII. század:		
Honfoglaló magyarok, A-csoport (ÉRY 1978)	.483	.444
Honfoglaló magyarok, B-csoport (ÉRY 1978)	.356	.337
Honfoglaló magyarok, C-csoport (ÉRY 1978)	.137	.331
Honfoglaló magyarok, D-csoport (ÉRY 1978)	.255	.429
Ábrahám (STLOUKAL–HANÁKOVÁ 1971)	.216	.469
Bešeňov–Zsitvabesenyő (SZŐKE–NEMESKÉRI 1954)	.480	.948
Békés–Povád (LIPTÁK–FARKAS 1967)	.583	.390
Cegléd (LIPTÁK 1957)	.374	.742
Csákbereány–Öregtő (ACSÁDI–NEMESKÉRI 1958)	.620	.467
Csátalja–Vágotthegy (LIPTÁK 1957)	.346	.674
Csongrád–Fegyő (BARTUCZ–FARKAS 1956)	.462	.735
Devin–Dévény (FRANKENBERGER 1935)	.591	.437
Dolný Jatov–Alsójátó (FRANKENBERGER 1935)	.342	.658
Jászdózsza (LIPTÁK 1957)	.236	.698
Kardoskút–Fehértő (MARCSIK 1970)	.488	.854
Képuszta (LIPTÁK 1953)	.223	.502
Kiskunfélegyháza – Alpári út (LIPTÁK 1953)	.244	.849
Orosháza – Rákóczi telep (LIPTÁK–FARKAS 1962)	.435	.635
Ptuj (IVANIČEK 1951)	.151	.531
Rušovce–Oroszvár (BOTTYÁN 1972)	.228	.523
Szatymaz–Vasútállomás (LIPTÁK–FARKAS 1967b)	.335	.954
Székesfehérvár – Bikasziget (ACSÁDI–NEMESKÉRI 1959)	.432	.584
Székesfehérvár–Százszécsény (ACSÁDI–NEMESKÉRI 1959)	.235	.301
Téglás–Angolkert (LIPTÁK–MARCSIK 1965)	.400	.816
Tiszalök–Rázom (LOTTERHOF 1974)	.294	.767
Zalavár–Kápolna (WENGER 1970)	.154	.556
Közép-Duna-medence, XI–XVI. század:		
Baja–Pető (LOTTERHOF 1968)	.424	.950
Senta–Zenta–Paphalom (BARTUCZ–FARKAS 1958)	.418	.650
Veszprém–Kálvária-domb (ACSÁDI–NEMESKÉRI 1957)	.364	.269
Közép-Duna-medence, XIII–XVI. század:		
Esztergom–Helemba sziget (WENGER 1971)	.371	.402
Fonyód–Vár (DEZSŐ et al. 1963)	.562	.364
Mohács–Csele (NEMESKÉRI–DEÁK 1952)	.391	.465
Sombor–Zombor (BARTUCZ 1960)	.526	.521

15. táblázat

Taliándörögdhöz hasonló sorozatok főbb méretértékei (♂♂)

Table 15: Main metrical values of Taliándörög and the similar series (♂♂)

MARTIN No.	Taliándörög XII–XIII. sz. N	$\bar{x}$	Honfoglalók C-csoport N	$\bar{x}$	N	Ptuj $\bar{x}$	Zalavár – Kápolna N	$\bar{x}$
1	14	186,5	72	182,6	87	189,3	48	186,1
5	8	105,3	58	101,2	69	104,2	39	101,4
8	15	143,4	75	141,1	87	143,6	47	140,8
9	13	97,2	72	96,4	89	99,3	46	95,9
17	8	136,4	63	134,8	79	136,5	41	135,1
40	8	99,5	50	96,1	49	99,4	37	97,7
45	9	133,1	48	133,1	69	133,2	35	132,0
48	11	67,5	55	67,3	61	70,6	37	68,3
51	10	41,1	62	41,4	64	41,7	39	39,9
52	12	31,6	64	31,9	64	32,9	39	32,7
54	12	25,2	59	25,1	61	24,7	38	25,0
55	12	51,1	59	50,3	64	53,4	39	51,0

17. táblázat

Taliándörög XII–XIII. század. Egyéni koponyamérétek és jelzők (♀♀)

Table 17: Taliándörög, XIIth–XIIIth century. Individual cranial measurements and indices (♀♀)

8 : 1	14	77,1	70	77,3	86	76,0	47	75,0
17 : 1	8	72,9	59	73,7	69	72,4	41	72,5
17 : 8	8	96,9	61	95,4	69	95,3	41	95,1
9 : 8	13	67,7	70	68,6	88	69,3	45	68,2
48 : 45	7	49,9	46	51,0	58	53,2	32	51,8
52 : 51	10	76,0	61	77,0	62	79,0	39	82,6
54 : 55	11	49,5	56	50,0	58	46,0	38	49,0

Sírszám

MARTIN No.	3.	4.	9.	33.	72.	79.	92.	V.	VI.	XII.	XV.	XVIII.	XXIII.	XXIV.	XXX.
1	—	178	181	184	175	170	—	171	182	—	188	180	180	186	168
5	—	—	98	96	103	92	—	89	100	—	109	100	103	—	90
8	—	136	137	(140)	133	142	(134)	132	137	137	—	139	140	138	—
9	—	101	96	98	103	97	—	92	—	—	90	100	96	95	104
12	—	—	110	108	104	119	(111)	107	103	115	—	117	111	115	110
17	—	—	137	136	128	121	—	131	129	131	138	134	138	—	132
20	—	108	111	114	110	110	—	108	—	110	—	114	115	108	112
23	—	504	508	—	492	499	—	491	—	—	—	514	513	520	—
25	—	—	376	380	352	344	—	358	—	—	—	367	363	372	354
38	—	1277	1328	1397	1256	1292	—	1210	—	—	—	1366	1383	1336	—
40	—	—	101	—	—	—	—	(83)	—	—	(111)	—	98	—	—
43	—	—	101	(102)	107	104	—	99	—	—	97	103	104	105	108
45	—	—	125	—	—	—	—	127	—	—	(120)	—	135	—	—
46	—	91	92	—	—	—	—	87	—	—	—	—	—	93	—
47	—	—	107	—	—	—	—	112	—	—	—	—	—	—	—
48	—	(63)	65	—	—	—	—	65	—	—	65	—	70	66	(70)
51	—	40	41	—	—	42	—	40	—	—	38	—	40	40	42
52	—	30	29	—	—	33	—	35	—	—	30	—	29	34	37
54	—	22	24	—	—	—	—	22	—	—	—	—	24	24	28
55	—	(49)	45	—	—	—	—	48	—	—	45	—	51	49	(56)
60	—	—	57	—	—	—	—	47	—	—	—	—	—	—	—
61	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—
62	—	—	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63	—	—	—	—	—	—	—	41	—	—	—	—	—	—	—
65	122	115	118	—	—	121	124	—	—	—	—	—	—	—	—
66	103	90	100	—	99	90	93	99	—	—	—	—	—	104	—
68/1	104	104	96	—	—	93	100	98	—	—	—	—	—	—	—
69	—	—	33	—	28	24	—	27	—	—	—	—	—	—	—
70	59	54	59	—	—	55	50	62	—	—	—	—	64	61	—
72	—	—	78	—	—	—	—	83	—	—	—	—	81	89	—
75/1	—	—	23	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	28	—
8 : 1	—	76,4	75,7	(76,1)	76,0	83,5	—	77,2	75,3	—	—	77,2	77,8	74,2	—
17 : 1	—	—	75,7	73,9	73,1	71,2	—	76,6	70,9	—	73,4	74,4	76,7	—	78,6
17 : 8	—	—	100,0	(97,1)	96,2	85,2	—	99,2	94,2	95,6	—	96,4	98,6	—	—
20 : 1	—	60,7	61,3	62,0	62,9	64,7	—	63,2	—	—	—	63,3	63,9	58,1	66,7
20 : 8	—	79,4	81,0	(81,4)	82,7	77,5	—	81,8	—	80,3	—	82,0	82,1	78,3	—
9 : 8	—	74,3	70,1	(70,0)	77,4	68,3	—	69,7	—	—	—	71,9	68,6	68,8	—
47 : 45	—	—	85,6	—	—	—	—	88,2	—	—	—	—	—	—	—
48 : 45	—	—	52,6	—	—	—	—	51,2	—	—	54,2	—	(51,9)	—	—
52 : 51	—	75,0	70,7	—	—	78,6	—	87,5	—	—	79,0	—	72,5	85,0	88,1
54 : 55	—	(44,9)	53,3	—	—	—	—	45,8	—	—	—	—	47,1	49,0	(50,0)
61 : 60	—	—	—	—	—	—	—	127,7	—	—	—	—	—	—	—
63 : 62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

16. táblázat

Taliándörög, XII–XIII. század. Egyéni koponyamérések és jelzők (dó)

Table 16: Taliándörög, XIIth–XIIIth century. Individual cranial measurements and indices (dó)

Sorszám																
MARTIN	No.	5.	16.	22.	23.	52.	62.	X.	XIII.	XIV.	XX.	XXI.	XXV.	XXVI.	XXVII.	XXIX.
1	187	185	180	183	185	—	—	191	191	178	194	180	185	192	190	190
5	109	—	112	(98)	98	—	—	—	112	—	108	—	—	—	101	104
8	148	(148)	136	143	134	140	140	143	135	151	142	144	148	149	144	147
9	93	102	93	96	90	96	96	101	92	92	102	—	109	—	96	101
12	114	121	113	112	106	113	113	115	104	123	116	110	121	—	108	119
17	140	—	130	(133)	137	—	—	—	139	—	136	—	—	—	138	138
20	117	114	110	117	115	—	—	114	116	102	(115)	117	112	113	118	116
23	535	537	511	520	515	—	—	533	530	526	546	—	533	—	532	543
25	375	378	360	368	382	—	—	382	376	—	400	—	385	—	385	390
38	1541	(1498)	1342	1477	1409	—	—	1496	1451	1360	1516	1466	1478	1539	1538	1542
40	102	—	97	(96)	(96)	—	—	—	(111)	—	108	—	—	—	91	95
43	106	109	102	104	98	107	107	106	102	103	107	—	107	105	103	106
45	137	139	126	132	130	—	—	134	—	—	—	—	134	—	(131)	135
46	93	98	93	98	—	100	100	102	93	—	97	—	—	—	—	92
47	—	—	107	114	112	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—	—
48	66	—	67	67	62	—	—	65	67	72	66	73	—	—	(68)	69
51	42	—	39	40	40	—	—	38	42	43	41	—	—	—	43j	43
52	32	30	30	31	29	—	—	30	32	32	29	37	—	—	33j	34
54	24	—	24	25	26	24	24	27	24	27	26	26	—	—	24	25
55	52	49	50	51	50	—	—	47	55	54	46	55	—	—	54	50
60	—	—	54	56	57	—	—	59	—	—	62	60	—	—	—	55
61	—	—	—	68	—	—	—	65	—	—	—	—	—	—	—	—
62	—	—	46	50	46	—	—	51	—	—	56	51	—	—	—	45
63	—	—	—	44	—	—	—	43	—	—	—	43	—	—	—	—
65	127	—	114	127	115	125	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66	101	—	96	—	108	104	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68/1	109	—	99	102	108	109	109	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69	29	31	27	29	29	29	29	32	—	—	—	—	—	—	—	—
70	63	—	58	62	58	59	59	—	—	—	—	—	—	—	(89)	88
72	92	—	89	91	82	—	—	84	—	—	—	90	—	—	(28)	29
75/1	38	—	28	29	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 : 1	79,1	(80,0)	75,6	79,1	72,4	—	—	74,9	70,7	84,8	73,2	80,0	80,0	77,6	75,8	77,4
17 : 1	74,9	—	72,2	(72,7)	74,1	—	—	—	72,8	—	70,1	—	—	—	72,6	72,6
17 : 8	94,6	—	95,6	(93,0)	102,2	—	—	—	103,8	—	95,8	—	—	—	95,8	93,3
20 : 1	62,6	61,6	61,1	63,9	62,7	—	—	59,7	60,7	57,3	(59,3)	65,0	60,5	58,9	62,1	61,1
20 : 8	79,1	(77,0)	80,9	81,8	86,6	—	—	79,7	85,9	67,6	(81,0)	81,3	75,6	75,8	81,9	78,9
9 : 8	62,8	(68,9)	68,4	67,1	67,2	68,6	68,6	70,6	68,2	60,9	71,8	—	68,9	—	66,7	68,7
47 : 45	—	—	84,9	86,4	86,2	—	—	90,0	—	—	—	—	—	—	—	—
48 : 45	48,2	—	53,2	50,8	47,7	—	—	45,5	—	—	—	—	—	—	(51,9)	51,1
52 : 51	76,2	—	76,9	77,5	72,5	—	—	79,0	76,2	74,4	70,7	—	—	—	76,7j	79,1
54 : 55	46,2	—	48,0	49,0	52,0	—	—	57,5	43,6	50,0	56,5	47,3	—	—	44,4	50,0
61 : 60	—	—	—	121,4	—	—	—	110,2	—	—	—	—	—	—	—	—
63 : 62	—	—	—	88,0	—	—	—	84,3	—	—	—	84,3	—	—	—	—

18. táblázat

Taliándörög, XII–XIII. század. Egyéni vázcsontmérések (♂♂)

Table 18.: Taliándörög, XIIth–XIIIth century. Individual post-oranial measurements (♂♂)

Sírszám																	
MARTIN No			5	10.	16.	22.	23.	30.	39.	41.	44.	52.	62.	65.	70.	83.	99.
Clavicula	1	J.	148	—	154	—	144	—	161	—	—	—	148	—	—	—	—
		B.	156	—	154	132	—	—	—	—	—	140	153	—	139	—	—
	6	J.	43	—	42	—	26	38	42	—	—	—	44	—	—	—	—
		B.	40	—	41	34	—	38	—	—	—	34	44	—	31	—	—
Humerus	1	J.	365	—	—	—	—	338	—	—	—	301	—	—	—	—	—
		B.	362	—	351	305	—	—	—	—	—	292	326	—	321	—	—
	2	J.	359	—	351	—	—	334	—	—	—	297	—	—	—	—	—
		B.	355	—	346	300	—	—	—	—	—	288	323	—	313	—	—
	4	J.	64	—	—	—	—	—	—	61	—	61	—	—	—	—	—
		B.	65	—	65	53	—	65	—	—	—	61	65	—	60	—	—
	7	J.	68	65	70	—	—	64	—	62	—	59	—	—	—	—	—
		B.	66	—	68	53	—	66	—	—	—	58	63	—	58	—	—
Radius	1	J.	252	242	256	—	—	—	—	249	—	—	—	—	—	—	—
		B.	250	242	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ulna	1	J.	268	266	—	—	—	—	—	273	—	—	—	—	—	—	—
		B.	267	266	273	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Femur	1	J.	479	—	457	—	—	—	480	—	—	—	—	—	—	—	—
		B.	483	447	459	—	—	—	—	—	475	—	461	—	—	—	—
	2	J.	478	—	454	—	—	—	481	—	—	—	—	—	—	—	—
		B.	483	445	—	—	—	—	—	—	470	—	457	—	—	—	—
	6	J.	30	29	28	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—
		B.	31	27	30	—	—	—	—	—	29	—	29	—	—	—	—
	7	J.	32	31	32	—	—	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—
		B.	31	32	30	—	—	—	—	—	30	—	29	—	—	—	—
	9	J.	36	37	38	—	—	—	36	—	—	—	32	—	—	—	—
		B.	34	39	38	—	—	—	—	—	34	—	35	—	—	—	—
	10	J.	26	25	29	—	—	—	29	—	—	—	27	—	—	—	—
		B.	27	26	29	—	—	—	—	—	26	—	30	—	—	—	—
	19	J.	48	—	50	—	—	—	51	49	—	—	48	—	—	—	—
		B.	48	51	49	—	—	—	—	48	51	—	48	—	—	—	—
	21	J.	78	—	83	—	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—	—
		B.	77	89	—	—	—	—	—	—	79	—	84	—	—	—	—
Tibia	1	J.	—	350	—	—	—	—	—	—	383	—	—	—	—	381	341
		B.	364	—	382	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	339
	1/b	J.	362	349	375	—	—	—	—	—	387	—	—	—	—	381	342
		B.	363	—	381	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	337
	3	J.	71	78	—	—	—	—	—	—	76	—	—	—	—	70	73
		B.	71	—	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74
	8/a	J.	34	32	33	—	—	—	—	—	32	—	—	—	—	33	32
		B.	36	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	39	—	—	33
	9/a	J.	25	27	27	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	26	25
		B.	24	—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	28	—	—	27
Testmagasság			170,3	164,3	169,3	159,0	—	169,0	172,0	168,0	170,5	157,0	166,5	—	164,0	170,0	169,0

19. táblázat

Taliándörög, XII–XIII. század. Egyéni vázcsont méretek (♀♀)

Table 19: Taliándörög, XIIth–XIIIth century. Individual post-cranial measurements (♀♀)

Sírszám															
MARTIN No.			3.	4.	7.	9.	33.	37.	50.	71.	72.	79.	92.	98.	100.
Calvicula	1	J.	134	141	–	130	–	–	126	124	–	–	–	–	–
		B.	136	142	–	128	–	–	–	–	132	145	139	–	–
Humerus	6	J.	36	32	–	31	–	–	28	31	31	–	–	–	–
		B.	35	29	–	32	–	–	–	32	31	32	31	–	–
	1	J.	338	–	–	292	–	–	270	–	286	–	–	–	–
		B.	331	–	–	288	282	–	–	–	279	–	–	–	–
	2	J.	333	–	–	285	–	–	263	–	280	–	–	–	–
		B.	325	–	–	281	274	–	–	–	273	–	–	–	–
	4	J.	62	–	–	51	–	–	52	–	53	–	–	–	53
		B.	60	53	57	50	52	–	–	53	54	–	–	–	–
	7	J.	60	–	–	57	–	–	47	–	53	–	–	–	58
		B.	58	–	53	55	48	–	–	–	53	–	–	–	–
Radius	1	J.	248	–	–	223	–	–	–	209	218	–	–	–	217
		B.	245	222	–	219	218	–	–	–	217	–	–	–	215
Ulna	1	J.	263	248	–	241	–	–	–	–	238	–	–	–	–
		B.	–	242	–	237	234	–	–	–	–	–	–	–	–
Femur	1	J.	–	–	–	–	–	434	–	–	384	–	–	400	–
		B.	–	–	–	–	–	–	–	397	–	–	–	398	401
	2	J.	–	–	–	–	–	432	–	–	380	–	–	399	–
		B.	–	–	–	–	–	–	–	395	–	–	–	397	397
	6	J.	22	–	–	–	–	27	–	24	25	–	–	22	–
		B.	21	–	–	–	–	–	–	23	27	–	–	22	23
	7	J.	24	–	–	–	–	29	–	25	26	–	–	23	–
		B.	24	–	–	–	–	–	–	27	27	–	–	23	26
	9	J.	29	–	–	–	–	34	–	30	31	–	–	27	31
		B.	30	–	31	–	–	–	–	33	33	–	–	27	31
	10	J.	22	–	–	–	–	23	–	20	21	–	–	22	25
		B.	22	–	22	–	–	–	–	22	21	–	–	22	23
	19	J.	–	–	–	–	–	41	40	43	40	–	–	36	43
		B.	43	–	44	–	–	–	–	–	40	–	–	38	42
	21	J.	–	–	–	–	–	74	–	–	68	–	–	68	73
		B.	–	–	–	–	–	–	–	72	–	–	–	68	73
	1	J.	–	–	–	–	–	342	–	313	–	–	–	337	329
		B.	–	–	–	–	324	–	–	–	–	–	–	335	330
	1/b	J.	–	–	–	–	–	344	–	312	–	–	–	341	326
		B.	–	–	–	–	320	–	–	–	–	–	–	337	331
	3	J.	–	–	–	–	–	70	–	67	–	–	–	61	67
		B.	–	–	–	–	71	–	–	–	–	–	–	63	67
	8/a	J.	–	–	–	–	–	32	–	27	–	–	–	26	27
		B.	–	–	–	–	29	–	–	–	–	–	–	25	31
	9/a	J.	–	–	–	–	–	21	–	20	–	–	–	20	22
		B.	–	–	–	–	24	–	–	–	–	–	–	20	25
Testmagasság			163,5	155,0	–	153,5	151,7	156,0	146,0	149,7	150,7	–	–	152,0	152,3

Táblándörög, XIV–XVI. század. Egyéni koponyaméreték és jelzők (65)

Table 20: Táblándörög, XIVth–XVIth century. Individual cranial measurements and indices (65)

Sorszám MARTIN No.	1.	2.	15.	18.	60.	67.	75.	77.	85.	86.	87.	95.	III.	IV.	VII.	IX.
1	—	183	188	—	178	—	176	185	184	175	180	(179)	181	171	182	—
5	—	106	—	—	102	—	—	103	113	104	(108)	—	—	—	101	—
8	—	(143)	136	142	144	(146)	149	153	142	151	146	—	143	148	148	153
9	94	98	97	109	102	—	99	103	99	99	(104)	96	95	99	98	—
12	—	—	112	114	111	116	113	117	105	113	(106)	—	113	111	114	—
17	—	141	112	141	137	142	122	144	137	142	(146)	—	—	—	129	112
20	—	—	112	116	121	121	122	128	112	117	120	—	116	117	112	—
23	—	521	525	—	519	—	518	542	518	519	519	—	—	509	524	—
25	—	370	(381)	—	368	—	—	398	358	360	—	375	364	357	359	—
38	—	—	1404	—	1491	—	1527	1681	1427	1488	1510	—	1455	1440	1460	—
40	—	101	—	—	99	—	—	—	114	95	—	—	—	—	98	—
43	101	108	108	—	102	—	106	113	104	112	109	104	106	106	107	—
45	—	—	—	—	135	—	—	141	101	101	—	94	102	—	138	—
46	—	92	—	99	97	—	—	99	101	101	—	110	—	—	88	—
47	—	(114)	(120)	—	117	—	(117)	—	119	119	—	67	67	63	111	—
48	—	69	(72)	—	66	—	(67)	—	66	70	—	110	67	42	66	—
51	—	43	(43)	—	41	—	42	44	40	43	42j	43	44	42	45	—
52	—	33	(37)	—	31	—	37	34	31	33	34j	36	33	33	33	—
54	—	24	24	—	26	—	27	25	25	28	—	24	25	25	26	—
55	—	49	55	—	52	—	52	52	46	52	—	50	54	49	49	—
60	—	55	—	—	55	—	—	—	56	—	—	55	54	—	51	—
61	—	—	—	—	62	—	—	—	67	—	—	60	62	—	60	—
62	—	46	46	—	46	—	—	—	—	—	—	49	45	—	47	—
63	—	—	45	—	37	—	—	—	—	—	—	38	42	—	40	—
65	—	—	119	122	125	—	—	128	—	—	—	119	—	—	126	—
66	—	106	99	99	92	—	103	112	115	109	132	101	—	—	106	—
68/1	108	107	111	108	107	115	106	112	100	115	115	106	—	—	106	—
69	36	35	—	31	29	30	30	—	34	28	32	26	—	—	108	—
70	64	60	71	61	62	70	63	58	81	60	69	67	90	—	65	—
72	—	—	—	—	88	—	—	—	81	88	—	—	90	92	86	—
75/1	—	—	—	—	24	—	—	—	30	32	—	—	33	—	—	—
8 : 1	—	(78,1)	72,3	—	80,9	—	84,7	82,7	77,2	86,3	81,1	—	79,0	86,6	81,3	—
17 : 1	—	77,1	—	—	77,0	—	—	77,8	74,5	81,1	(81,1)	—	—	—	70,9	—
17 : 8	—	(98,6)	—	99,3	95,1	(97,3)	—	94,1	96,5	94,0	(100,0)	—	—	—	87,2	—
20 : 1	—	—	59,6	—	68,0	—	69,3	69,2	60,9	66,9	66,7	—	64,1	68,4	61,5	—
20 : 8	—	—	82,4	81,7	84,0	(82,9)	81,9	83,7	78,9	77,5	82,2	—	81,1	79,1	81,1	—
9 : 8	—	(68,5)	71,3	—	70,8	—	66,4	67,3	69,7	65,6	(71,2)	—	66,4	66,9	66,2	—
47 : 45	—	—	—	—	86,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80,4	—
48 : 45	—	—	—	—	48,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47,8	—
52 : 51	—	76,7	(86,1)	—	75,6	—	88,1	77,3	77,5	76,7	(81,0)	83,7	75,0	78,6	73,3	—
54 : 55	—	49,0	43,6	—	50,0	—	51,9	48,1	54,4	53,9	—	48,0	46,3	—	53,1	—
61 : 60	—	—	—	—	112,7	—	—	—	121,7	—	—	109,1	114,8	—	117,7	—
63 : 62	—	—	—	—	80,4	—	—	—	—	—	—	77,6	93,3	—	85,1	—

Talándörög, XIV–XVI. század. Egyéni koponyamérések és jelzők (99)
 Table 21: Talándörög, XIVth–XVIth century. Individual cranial measurements and indices (99)

MARTIN No	Sírszám	42.	47.	56.	66.	76.	88.	90.	II.	XVI.	XXVII.
1		—	171	168	172	159	176	171	173	—	(162)
5		—	98	98	102	91	93	98	94	—	—
8		—	143	143	137	134	148	147	146	151	(148)
9		—	94	104	96	86	98	99	97	108	96
12		—	106	116	112	102	113	111	108	114	114
17		—	136	131	141	120	128	131	132	131	—
20		—	117	111	119	104	109	114	116	117	115
23		—	489	502	495	467	512	509	500	—	493
25		—	350	343	360	318	360	348	345	—	356
38		—	1369	1296	1348	1251	1361	1371	1395	—	1330
40		—	93	—	97	85	—	—	89	—	—
43		—	99	108	103	93	104	104	102	110	102
45		—	122	—	123	117	123	132	129	—	128
46		—	90	—	94	91	87	—	87	—	97
47		—	116	—	110	93	—	—	—	—	105
48		—	70	65	68	57	—	—	63	—	63
51		—	42	45	41	38	40	—	42	—	42
52		—	34	36	33	30	33	—	35	—	31
54		—	23	25	25	24	25	—	27	—	27
55		—	51	51	48	45	49	—	49	—	50
60		—	53	—	54	47	—	—	—	—	—
61		—	60	—	—	60	—	—	—	—	—
62		—	47	—	44	42	—	—	—	—	—
63		—	39	—	—	40	—	—	—	—	—
65		—	114	—	115	110	—	119	—	—	120
66		119	95	102	97	83	—	99	—	—	98
68/1		99	104	—	105	94	104	99	—	—	91
69		—	30	—	27	21	25	26	—	—	26
70		56	60	48	54	48	56	56	—	—	54
72		—	89	—	89	86	—	—	84	—	87
75/1		—	20	—	22	27	—	—	25	—	22
8 : 1		—	83,6	85,1	79,7	84,3	84,1	86,0	84,4	—	(91,4)
17 : 1		—	79,5	78,0	82,0	75,5	72,7	76,6	76,3	—	—
17 : 8		—	95,1	91,6	102,9	89,6	86,5	89,1	90,4	86,8	—
20 : 1		—	68,4	66,1	69,2	65,4	61,9	66,7	67,1	—	71,0
20 : 8		—	81,8	77,6	86,9	77,6	73,7	77,6	79,5	77,5	77,7
9 : 8		—	65,7	72,7	70,1	64,2	66,2	67,4	66,4	71,5	(64,9)
47 : 45		—	95,1	—	89,4	79,5	—	—	—	—	82,0
48 : 45		—	57,4	—	55,3	48,7	—	—	48,8	—	49,2
52 : 51		—	81,0	80,0	80,5	79,0	82,5	—	83,3	—	73,8
54 : 55		—	45,1	49,0	52,1	53,3	51,0	—	55,1	—	54,0
61 : 60		—	113,2	—	—	127,7	—	—	—	—	—
63 : 62		—	83,0	—	—	95,2	—	—	—	—	—

22. táblázat

Talándörög, XIV–XVI. század. Egyéni vízcsont méretek (dd)
 Table 22: Talándörög, XIVth–XVIth century. Individual post-cranial measurements (dd)

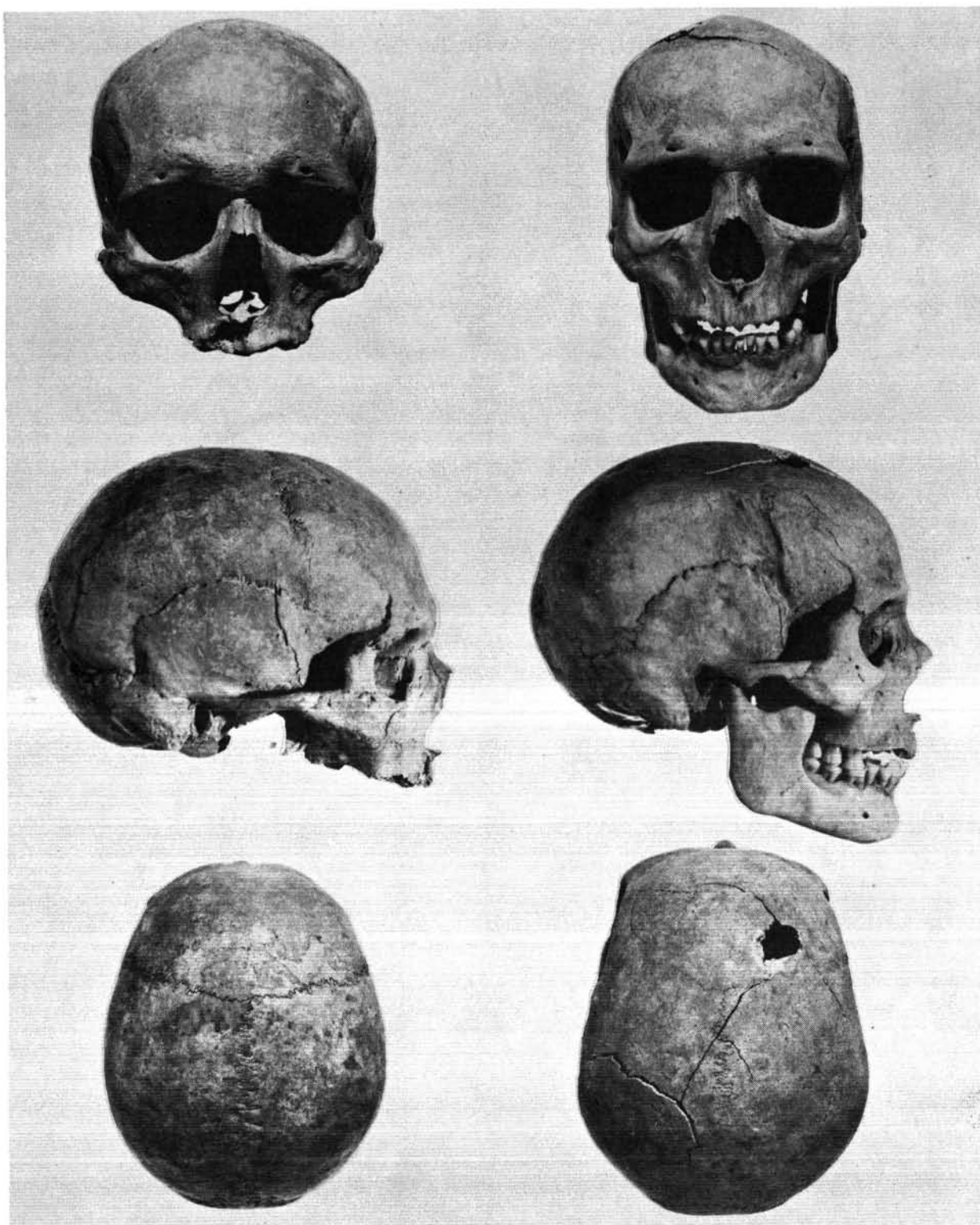
Sírszám		1.	2.	8.	15.	18.	31.	60.	67.	75.	77.	85.	86.	87.	95.
MARTIN No.															
Clavicula	1	J.	133	142	157	140	–	–	139	–	142	–	154	152	148
		B.	134	145	161	143	150	–	140	–	145	–	–	159	148
	6	J.	37	41	40	32	–	–	38	–	38	41	40	38	38
Humerus		B.	36	37	41	32	35	–	36	–	38	37	–	38	38
	1	J.	313	319	329	348	–	336	332	–	309	340	329	329	339
		B.	302	317	–	339	345	331	333	–	309	340	320	328	336
	2	J.	304	315	322	344	–	332	325	–	305	335	324	323	334
		B.	296	311	–	335	338	327	324	–	302	332	–	340	319
Radius	4	J.	62	64	66	60	–	66	61	–	66	69	63	66	66
		B.	58	65	66	59	66	67	62	–	64	68	60	63	63
	7	J.	62	65	70	64	–	68	67	69	68	71	64	73	72
		B.	61	64	68	60	65	67	66	–	66	70	64	72	68
	1	J.	229	236	–	253	–	260	251	242	–	(250)	244	260	–
Ulna	1	B.	225	238	251	–	254	259	249	–	–	(243)	244	262	238
		J.	251	263	277	–	273	–	276	–	–	(270)	263	–	267
		B.	–	265	–	267	–	280	270	–	–	(289)	263	–	263
Femur	1	J.	424	441	–	479	–	474	467	–	–	482	461	–	472
		B.	419	–	–	483	473	475	458	–	–	490	–	–	469
	2	J.	419	439	–	481	–	471	461	–	–	475	457	–	464
		B.	422	–	–	480	471	471	454	–	–	483	–	–	466
	6	J.	26	30	32	27	28	28	29	–	–	30	32	–	29
Tibia		B.	28	–	–	26	30	28	29	32	–	29	30	–	30
	7	J.	27	27	30	29	33	26	28	–	–	26	26	–	31
		B.	27	–	–	29	31	28	29	30	–	28	27	–	32
	9	J.	32	30	35	38	–	34	35	–	–	34	31	33	36
		B.	33	–	36	37	36	33	36	33	–	35	30	–	37
Testmagasság	10	J.	26	28	29	27	–	27	25	–	–	25	26	–	27
		B.	26	–	–	29	26	24	24	27	–	26	25	–	27
	19	J.	48	47	50	46	–	49	48	–	–	55	48	53	52
		B.	47	48	49	46	51	48	49	–	–	54	49	–	51
	21	J.	77	79	–	79	89	84	84	–	–	87	81	–	88
Tibia		B.	–	–	–	80	88	84	81	–	–	88	81	–	88
	1	J.	327	340	–	369	–	377	379	–	–	397	363	–	386
		B.	328	343	364	375	–	379	379	–	–	394	353	–	384
	1/b	J.	325	339	–	369	–	377	378	393	–	396	366	–	387
		B.	322	345	355	373	–	379	381	–	–	391	355	–	382
Testmagasság	3	J.	69	72	–	72	–	77	77	–	–	80	75	–	79
		B.	–	75	80	73	–	77	77	–	–	82	74	–	79
	8/a	J.	28	29	–	31	–	31	33	32	–	34	34	–	32
		B.	34	30	33	33	–	33	34	–	–	35	33	–	33
	9/a	J.	25	25	–	26	–	27	25	27	–	26	28	–	26
Testmagasság		B.	26	24	28	29	–	26	25	–	–	26	27	–	29
			159,5	162,8	166,3	169,5	170,0	169,5	168,0	168,5	160,0	171,7	168,3	171,5	167,8

23. táblázat

Taliándörög, XIV–XVI. század. Egyéni vázcsontmérések (♀♀)

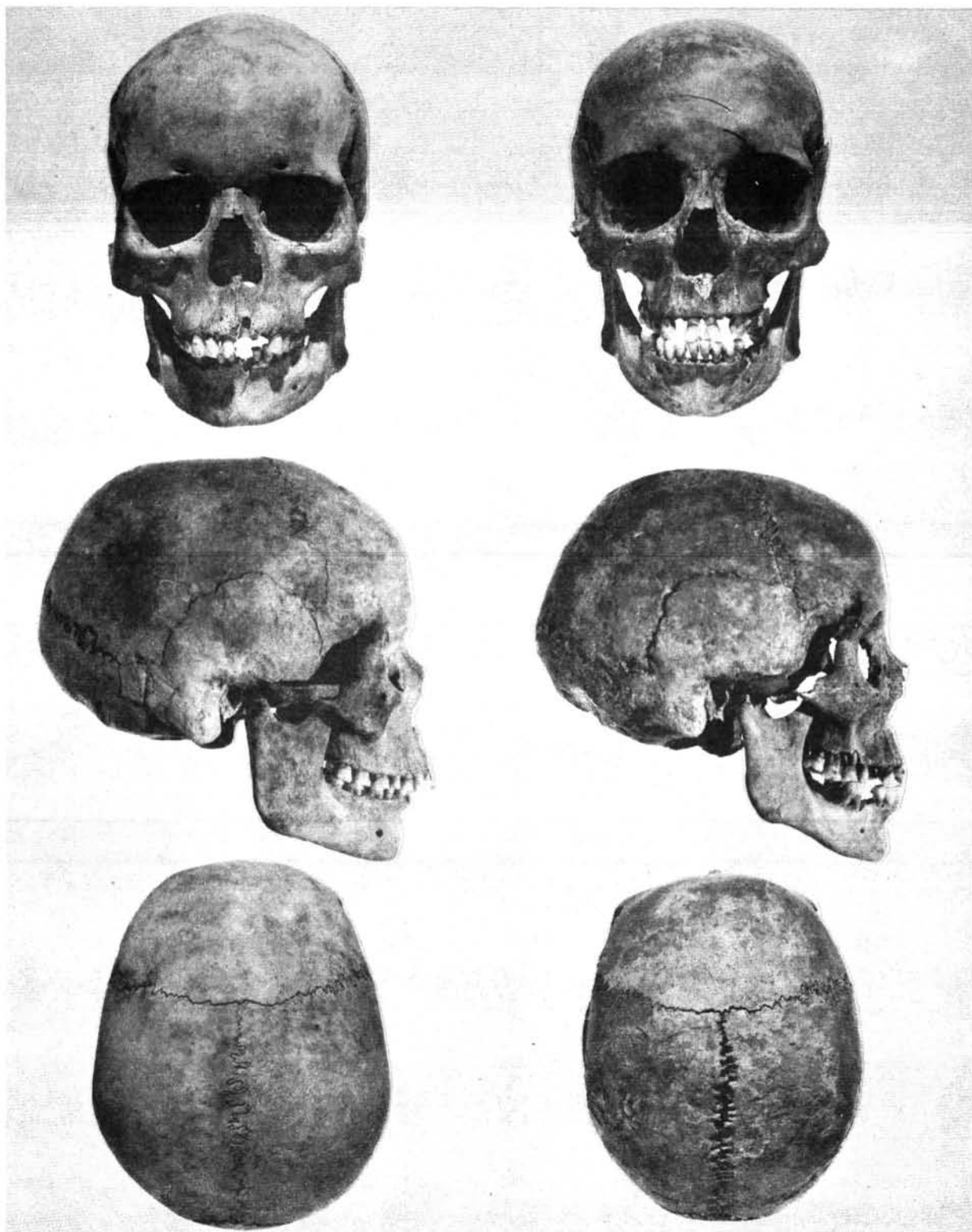
Table 2: Taliándörög, XIVth–XVth century. Individual post-cranial measurements (♀♀)

Sírszám											
MARTIN No.			42	47.	56.	66.	68.	76.	88.	90.	
Clavicula	1	J.	133	133	135	130	—	—	126	—	
		B.	135	139	138	132	—	—	131	—	
	6	J.	33	34	31	34	—	27	34	33	
		B.	33	34	30	32	—	27	33	30	
Humerus	1	J.	—	310	321	290	—	297	315	—	
		B.	298	309	313	283	—	290	310	293	
	2	J.	—	304	315	284	—	291	310	—	
		B.	294	302	307	278	—	283	304	287	
	4	J.	—	52	60	55	—	52	57	—	
		B.	57	52	59	54	—	53	55	47	
	7	J.	—	61	60	58	—	53	59	54	
		B.	56	60	59	55	—	52	56	53	
	Radius	1	J.	—	—	239	208	—	230	223	—
			B.	226	229	—	203	—	228	220	221
Ulna	1	J.	249	250	256	230	—	250	245	—	
		B.	—	246	—	225	—	247	241	239	
Femur	1	J.	416	435	454	409	—	—	426	419	
		B.	415	439	463	416	—	—	431	417	
	2	J.	415	429	452	408	—	—	423	415	
		B.	414	433	459	414	—	—	428	416	
	6	J.	26	28	29	27	—	—	24	25	
		B.	24	28	29	26	25	—	25	26	
	7	J.	27	24	26	28	—	—	26	23	
		B.	26	25	27	28	23	—	27	23	
	9	J.	33	31	33	32	—	—	31	28	
		B.	32	31	32	34	29	—	32	30	
	10	J.	23	23	27	24	—	—	24	24	
		B.	21	23	26	24	22	—	23	24	
	19	J.	41	43	45	45	42	—	45	40	
		B.	39	42	45	45	42	—	45	39	
	21	J.	71	75	—	75	—	—	76	70	
		B.	69	—	79	75	—	—	76	70	
Tibia	1	J.	344	363	362	331	—	—	331	335	
		B.	—	360	364	330	—	—	339	341	
	1/b	J.	339	360	358	331	—	—	330	338	
		B.	335	358	362	331	—	—	339	342	
	3	J.	65	72	73	70	—	—	68	66	
		B.	65	72	—	70	—	—	69	66	
	8/a	J.	28	30	31	27	—	—	30	27	
		B.	29	30	33	27	—	—	30	27	
	9/a	J.	23	24	29	22	—	—	23	22	
		B.	20	22	27	22	—	—	22	22	
Testmagasság			154,5	158,0	160,5	151,5	—	155,5	156,0	154,0	

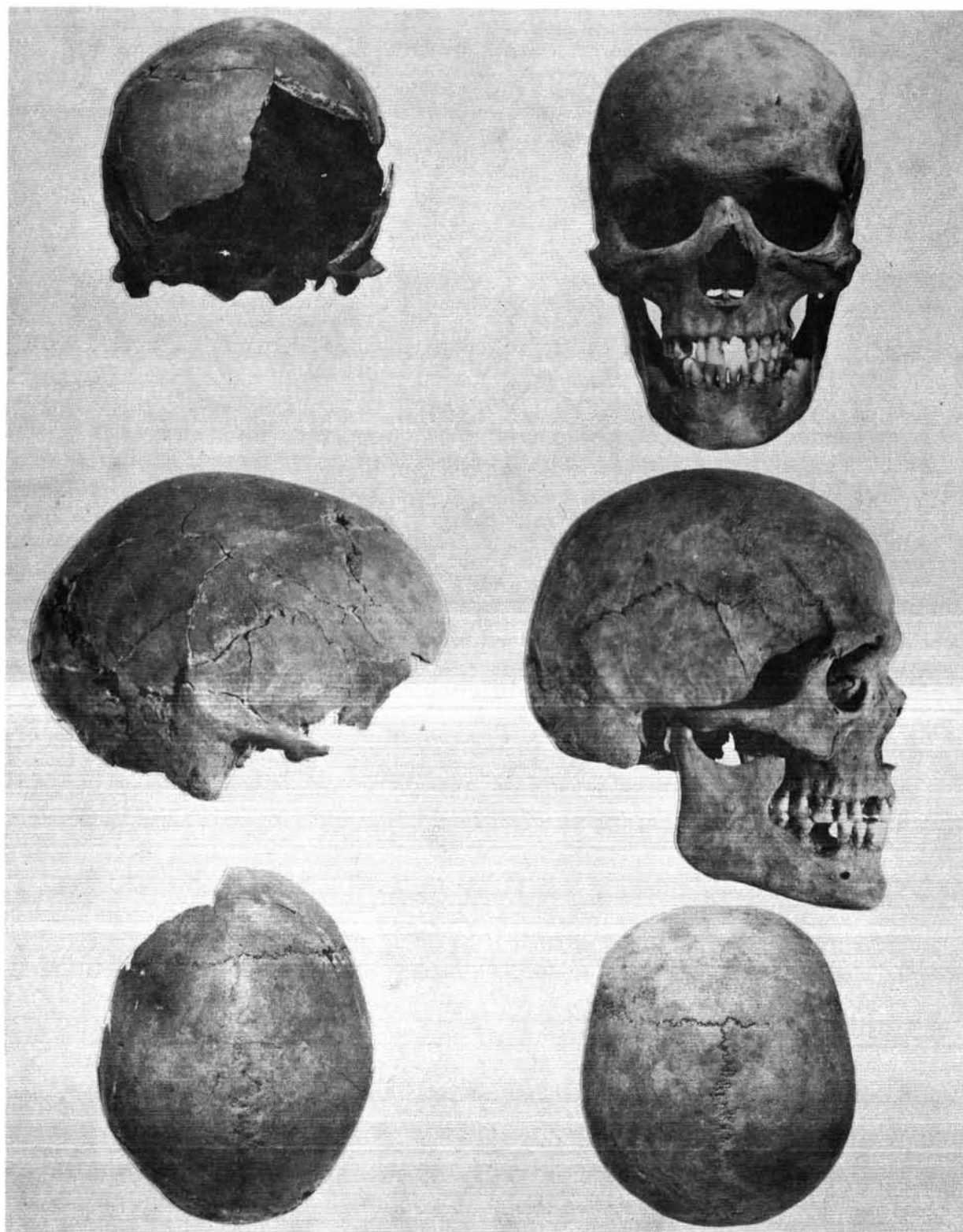
1. ábra. XII.–XIII. századi leletek: a) 5. férfi, b) 22 férfi

Fig. 1. XII–XIII th century finds: a) male 5, b) male 22,

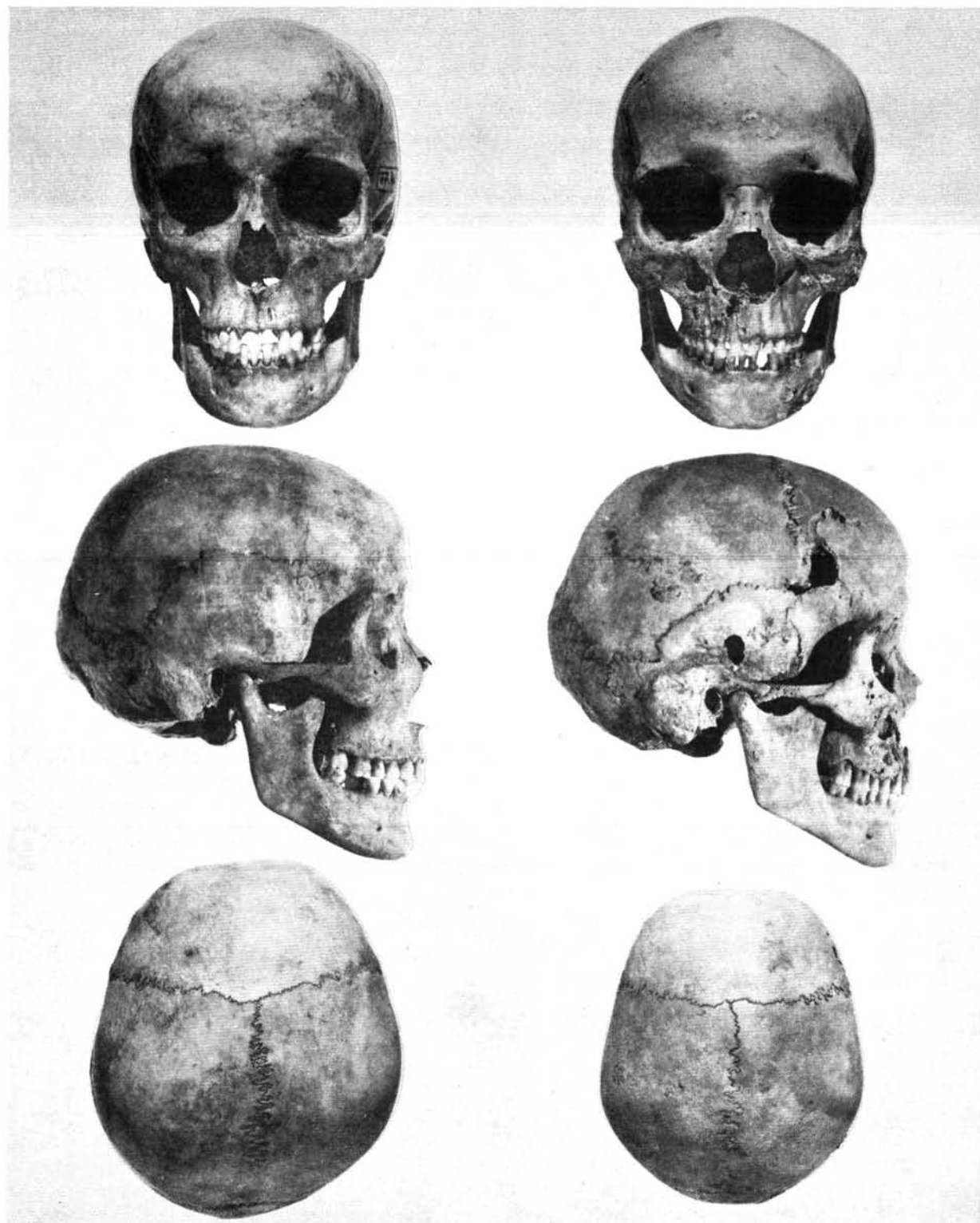

2. ábra. XII.–XIII. századi leletek: a) 9. nő, b) V. nő

Fig. 2. XII–XIIIth century finds: a) female 9, b) female V.

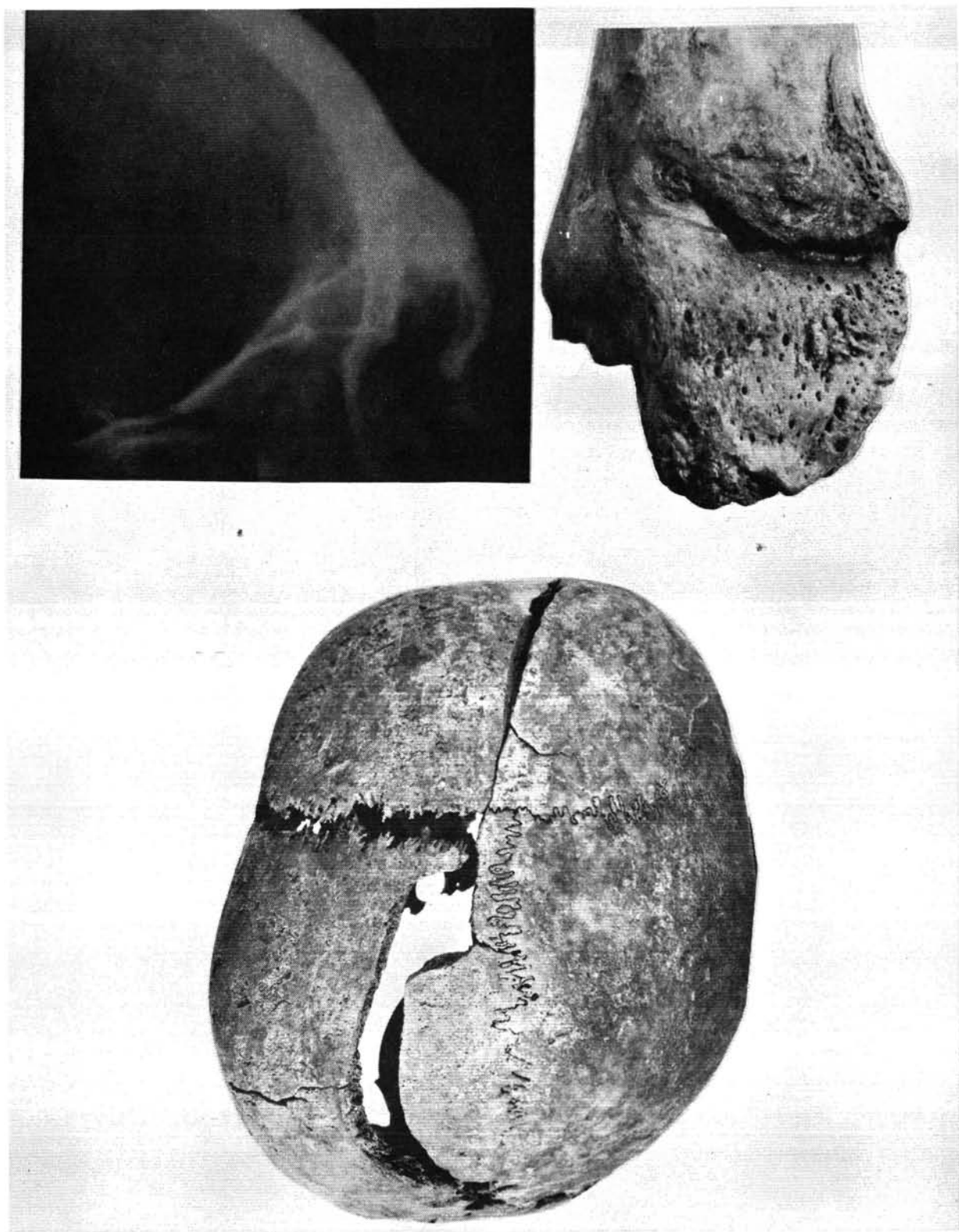

3. ábra. XIV.–XVI. századi leletek: a) Dörögdi Pál koponyája b) 60. férfi
Fig. 3. XIV–XVIth century finds: a) the skull of Paul Dörögdi,
b) male 60.

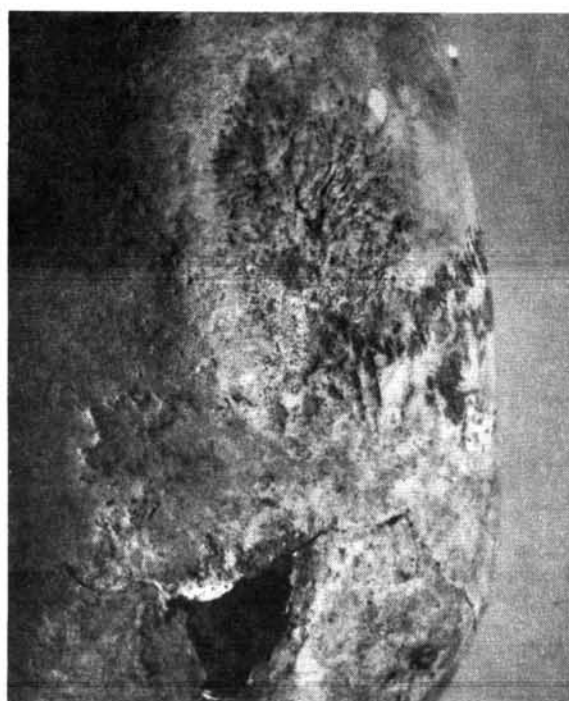
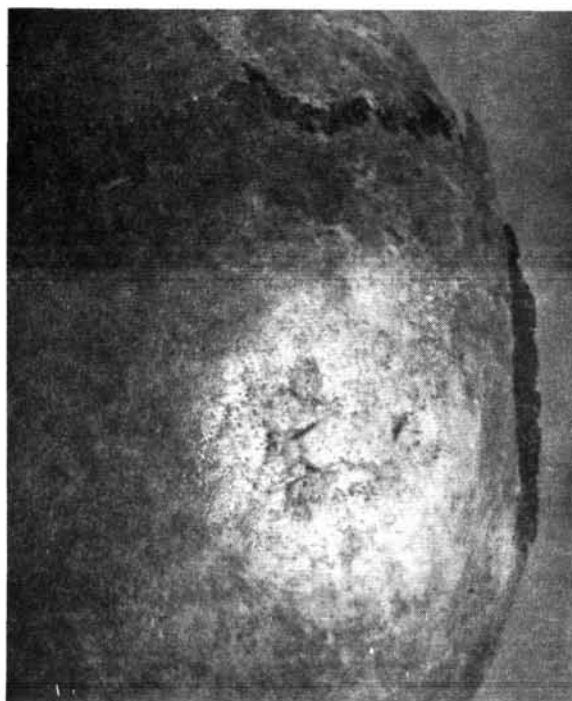
4. ábra. XIV.–XVI. századi leletek: a) 47. nő, b) 66. nő

Fig. 4. XIV–XVIth. century finds: a) female 47, b) female 66.

5. ábra. Kóros elváltozások: a) 8. férfi, b) 67. férfi, c) 95. férfi

Fig. 5. Pathological changes: a) male 8., b) male 67., c) male 95.

6. ábra. Kóros elváltozások: a) XXVI. férfi, b) XXVII. férfi, c) 77. férfi, d) 8. férfi

Fig. 6. Pathological changes: a) male XXVI., b) male XXVII., c) male 77., d) male 8.